

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Andra Kammaren. N:o 60.

Fredagen den 17 maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 10 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Anmälades och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

n:o 146, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående bestridande af kostnaden för en kontroll- och justeringsstyrelse m. m.; samt

från första särskilda utskottet:

n:o 147, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 11, 13 till och med 22, 25, 28 och 38 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen; och

n:o 148, i anledning af Kungl. Maj:ts propositioner n:o 29 med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet samt till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse i stad, n:o 30 med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om landsting den 21 mars 1862, n:o 69 med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 6, 7, 12 och 15 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, och n:o 70 med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 126, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142 och 143 samt lagutskottets utlåtande n:o 65.

§ 4.

Till afgörande förelåg statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Angående
universiteten.

Punkten 5, angående universiteten.

Under denna hufvudtitel hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjort vissa framställningar beträffande anslag å ordinarie stat till universiteten i Uppsala och Lund.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till Riksdagen den 8 sistlidne mars aflåten proposition, under åberopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag, med återkallande af de i statsverkspropositionen å ordinarie stat under riksstatsens åttonde hufvudtitel framställda äskandena för universiteten, föreslagit Riksdagen att, med uteslutande ur riksstaten af åttonde hufvudtitelns rubrik: universiteten, och afförande af det under denna rubrik upptagna anslagsbelopp jämte däri ingående särskilda poster samt med upphäfvande af alla utaf Riksdagen förut fattade beslut, som afsåge vederbörande i de enligt nämnda statsrådsprotokoll af departementschefen föreslagna staterna för universiteten i Uppsala och Lund omförmälda anslag och därtill hörande särskilda föreskrifter, dels, med godkännande af de i den föreslagna utgiftsstaten för universitetet i Uppsala upptagna aflöningarna m. m., såvidt desamma icke utginge af donationsmedel, äfvensom af vissa föreslagna bestämmelser om storleken af tjänstgöringspenningar m. m., för tillämpning af nämnda utgiftsstat under en ny rubrik: universitetet i Uppsala på ordinarie stat bevilja ett belopp af 550,100 kronor, dels ock, med godkännande af de i den föreslagna utgiftsstaten för universitetet i Lund upptagna aflöningar m. m. äfvensom af vissa föreslagna bestämmelser, för tillämpning af sistnämnda utgiftsstat under en ny rubrik: universitetet i Lund, på ordinarie stat bevilja ett belopp af 426,700 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft dels en inom Första Kammaren af herr *H. O. Lindgren* väckt motion, n:o 55, dels ock följande inom Andra Kammaren väckta motioner, nämligen: n:is 3 och 4 af herr *J. J. Byström*, n:is 47 och 48 af herr *J. E. Centerwall m. fl.*, samt n:o 74 af herr *H. Andersson* i Västra Nöbbelöf m. fl.

Herr *Byström* hade i sina ofvannämnda motioner föreslagit: i motionen n:o 3, att Riksdagen måtte på ordinarie stat bevilja till upprättande af en ordinarie professur i alkohologi vid universitetet i Uppsala 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för blifvande innehafvare af denna professur till ålderstillägg och pension i enlighet med hvad därom för de ordinarie professorerna vid universiteten, med vissa särskilda undantag, vore stadgadt,

och i motionen n:o 4, att Riksdagen måtte på ordinarie stat bevilja till upprättande af en ordinarie professur i alkohologi vid universitetet i Lund 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för blifvande innehafvare af denna professur till ålderstillägg och pension i enlighet med hvad därom för de ordinarie professorerna vid universiteten, med vissa särskilda undantag, vore stadgadt.

I de af herr *Centerwall m. fl.* väckta motionerna hemställdes: i motionen n:o 47, att Riksdagen måtte på ordinarie stat bevilja till upprättande af en ordinarie professur i statistik vid universitetet i Uppsala 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för blifvande innehafvare af denna professur till ålderstillägg och pension i enlighet med hvad därom för de ordinarie professorerna vid universiteten, med vissa särskilda undantag, vore stadgadt, samt med de närmare bestämmelser i fråga om tjänstgöring, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpliga;

Angående
universiteten.
(Forts.)

och i motionen n:o 48, att Riksdagen måtte på ordinarie stat bevilja till upprättande af en ordinarie professur i statistik vid universitetet i Lund 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för blifvande innehafvare af denna professur till ålderstillägg och pension i enlighet med hvad därom för de ordinarie professorerna vid universiteten, med vissa särskilda undantag, vore stadgadt, samt med de närmare bestämmelser i fråga om tjänstgöring, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpliga.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr Anderssons i Västra Nöbbelöf m. fl. ofvannämnda motion samt med afslag å herr Lindgrens, herr Byströms och herr Centerwalls m. fl. i ämnet väckta motioner, måtte bifalla vissa af utskottet gjorda framställningar, hvilka af utskottet uppdelats under mom. a)—p).

Mom a)—m).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning härupå af *mom. n)*, angående utgiftsstat för universitetet i Uppsala, begärdes ordet af

Herr Centerwall, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarne funnit, har jag jämte herrar Biesert, Broström, von Geijer, Martin, Ljunggren och Palme väckt motioner om inrättande af en professur i statistik vid hvardera af universiteten i Uppsala och Lund. Utskottet har afstyrkt dessa motioner, men det har gjort det på ett helt annat sätt än förra året, då dess motivering var af den beskaffenhet, att den i Första Kammaren öfverhöljdes med hån och icke heller senterades här i Andra Kammaren. Den motivering, som utskottet i år lämnar, nästan inbjuder motionärerna att komma igen, åtminstone inbjuder den Kungl. Maj:t att komma med en framställning i ämnet. Utskottet säger nämligen, att »det syntes utskottet lämpligt att, innan beslut fattas om inrättande af någon professur af ifrågavarande art, resultatet af den s. k. statistiska kommitténs nu pågående arbete afvaktas och denna kommitté kommer väl sannolikt att föreslå sådana professurer. Oaktadt jag känner mig tacksam mot utskottet för denna välvilliga och för framtiden godt lofvande motivering, kan jag dock icke gå med på allt hvad som i öfrigt

Angående
universiteten.

(Forts.)

säges i motiveringen. Liksom i fjol lägger utskottet vikt på, att det af den utaf motionärerna förebrogta utredningen icke funnit sig öfvertygad om, att för närvarande föreligger nödvändighet af dylika professurer vid våra universitet. Jag tror dock, att, om utskottet eller dess vederbörande afdelning hade läst genom debattprotokollen för båda kamrarna från förra året, man hade funnit en fullt tillräcklig utredning. I Första Kammaren upplyste en talare, som är sakkunnig af första rang, eftersom han är professor i statistik, att vid Lunds universitet, där han är anställd, det nära nog är omöjligt för honom att sköta detta ämne, som det borde skötas. Han upplyste vidare, att professorn i statskunskap i Upsala, hvilken också skulle befatta sig med statistik, förklarar, att detta vore omöjligt, och han sade dessutom, att professorn vid Göteborg, som för öfrigt är här närvarande, gjort samma erfarenhet. Att sålunda all utredning, som i det fallet behöfs, också förefinnes, torde vara tämligen klart.

Emellertid är dess bättre statsutskottets andra afdelning i år något olika sammansatt mot förra året, och jag slipper detta år att ha emot mig en opponent, som förefallit oförstående mot all vetenskap i högre bemärkelse.

Hvad behovet af dessa professurer beträffar, får man väl tillämpa den gamla satsen, att känd sak är så god som vittnad. Det är väl icke någon i denna kammare, som icke förstår, hvilken grundläggande betydelse för hela vårt samhälles vara och icke vara, statistiken nu för tiden har. Denna må väl i fråga om statskroppen jämföras med de vetenskaper, som kallas för anatomi och fysiologi, i fråga om människokroppen. För en läkare är det numera absolut nödvändigt att känna dessa vetenskaper och vara examinerad däri, för att han skall kunna göra den s. k. diagnosen. säga hvad det är som fattas beträffande människokroppen och därefter använda det behandlingssätt som kan vara nödigt och nyttigt för att sjukdomen skall gå bort. Samma uppgift har väl också statistikern i det moderna samhället — han skall ställa diagnosen. Genom de siffror, som han samlar, får man liksom i stenografisk skrift klart för sig, hvad som brister i somliga fall, hvad som är för mycket i andra, och hur det bör jämnas ut.

Jag behöfver icke tala om, hur ofantligt mycket denna statistik utträttat t. ex. i fråga om befolkningsförhållandena. Vår befolkningsstatistik är den yppersta i världen och skulle vara ännu bättre, om de, som lämna primäruppgifter, d. v. s. prästerna, hvilka väl äro samvetsgranna i detta liksom efter hvad jag förmodar i andra hänseenden, hade någon liten statistisk skolning. Jag visade förra året genom officiella uppgifter 1,500 misstag i prästerskapets bidrag till befolkningsstatistiken endast för år 1903 och jag tror, att jag visade upp hvad hvarje misstag kostade staten, för att få det rättadt. Det var omkring 10 kronor för hvarje misstag, således 15,000 kronor om året. Och då här begäres blott 12,000 kronor, vore det ju rent af affär att inrätta dessa professurer.

Hvad statistiken har för betydelse för vår industri, för vår handel och för jordbruket, behöfver icke sägas. Det är ju visser-

ligen sant, att en handlande ej blir rikare, och att en jordbrukare icke brukar sin jord bättre endast genom att studera statistik, men han kan på grund af statistiken veta, hvar han lämpligen kan anbringa sina varor, vet, hvar behofvet är fylldt och hvar det icke är fylldt, och en jordbrukare får som slutresultat af jordbruksstatistiken bland annat fram, hur han skall sätta upp sin kreatursbesättning, och hur han skall odla sin jord fördelaktigast. Nog är det sant, att den enskilde kan göra detta på grund af erfarenhet, men ett helt folk måste ovillkorligen ha dessa siffror, som statistiken ger, för att det genom gemensamma ansträngningar skall komma dit det bör komma i ekonomiskt hänseende.

Detta i korthet om statistikens nytta för de praktiska yrkena. Men denna vetenskap har kanske ännu större betydelse på ett annat område. Vi lefva i en tid då de måhända viktigaste frågorna äro de s. k. sociala frågorna. Särskildt träder arbetarefrågan allt mer och mer i förgrunden, och det är icke utan sin stora betydelse, att just de män, som gå i spetsen för den stora arbetare- och fackföreningsrörelsen äro de, som mest hålla på statistiken. De, som haft med arbetareförhållanden närmare att göra, ha varit tvungna att anlägga en statistik så att säga för sig själva, ja man kan nästan säga, att inom vissa arbetsfack statistiken utbildat sig till ett litet ämbetsverk. Hur mycket bättre vore det icke under sådana förhållanden, om staten skötte denna statistik, om det funnes tillräckligt med därför utbildade personer?

Härom sade en från Riksdagen numera afgången biskop förra året i Första Kammaren, att vår statistik ju är så bra förut. Nej, mina herrar, den är icke bra. Och det säger hela Europa, att den med undantag af befolkningsstatistiken icke på långt när är så, som den skulle kunna vara. Hvarför? Jo, därför att vi icke ha tillfälle till någon statistisk utbildning. Men lika väl som man ger en grundlig utbildning åt läkaren och juristen, som ha så att säga att göra med företeelserna på samhällets yta, lika väl och kanske ännu mera måste det för dem, som skola gå till djupet af massföreteelserna i samhället, på hvilka dess utveckling eller tillbakagång beror, lika väl måste det för sådana finnas skolning och en ordentlig skolning. Och dem, som utbilda andra i ungdomen, brukar man kalla lärare eller vid universiteten professorer, och hvarför icke förlägga denna undervisning i statistik just till universiteten, där det finnes besläktade vetenskaper, och där dessutom de flesta af dem som bidraga till statistiken, blifvande präster, läkare o. s. v. studera? Mycket skulle kunna tilläggas men jag nöjer mig att i det fallet hänvisa till förra årets motion i ämnet.

Det finnes väl icke något land i världen, åtminstone i de större, som f. n. icke har insett detta. Till och med i Japan — hvilket jag drog fram förra året som exempel i detta fall — detta land, som går fram med steg så stora, som aldrig blifvit tagna i Europa, där har man funnit nödvändigheten af en fullständig statistik, och jag är glad att kunna säga, att, hvad befolkningsstatistiken beträffar, den är uppejord till stor del efter svenskt mönster.

Angående
universiteten.
(Forts.)

Hvad har t. ex. Tyskland gjort i fråga om statistiken, och hvad har det vunnit? Jo, man har icke allenast inrättat professurer i statistik vid de flesta universiteten, utan det finnes därjämte ett fyrtiotal s. k. Amt för kommunalstatistiken. Den tyska statistiken har gjort den tyska industrien den tjänsten, att denna industri i vissa hänseenden kunnat öfverflygla nästan alla andra länders, t. o. m. Englands, och det är helt enkelt statistiken, som skaffat de tyska varorna ett sådant rykte, att »made in Germany» nästan blifvit ett hedersepitet — och det är nog ingen af de närvarande obekant, att krig mellan dessa stormakter stått nära för dörren just på grund af Tysklands konkurrens med England inom industrien.

Om jag nu skulle söka alla skäl för motionärernas hemställa och sätta dem i ordning och läsa upp dem här i kammaren, fruktar jag att kammarens visserligen mycket stora tålmod skulle taga slut, åtminstone halfannan timme, innan jag slutat. Därför skall jag icke göra något dylikt utan blott ännu en gång anförä hvad jag antydde nyss: är det riktigt, att, när man bildar läkare, lärare och jurister vid universiteten, dessa, hvilka som sagdt få mera med samhällets yttre habitus, yttre villkor att göra, är det då riktigt att lämna statistikern, som skall tränga till samhällets nedersta och djupaste grundvalar för att på denna fasta grund bygga vidare, är det riktigt att lämna honom utan utbildning? — Om läkaren är oskicklig, så dödar han ett fåtal människor, om statistiken icke är riktig, går så mycket under i ett land både af människor och värden, att det icke kan uppskattas i siffror.

Alltså tror jag verkligen, att det finnes skäl, åtminstone såsom jag ser saken, för att icke denna utgift på 12,000 kronor skall kunna sägas vara onyttigt använd. Och jag tror verkligen, att man använt pengar ofantligt mycket sämre både här och i andra länder.

Jag tycker mig nu höra den anmärkningen: detta är ju endast entusiasm, statistisk entusiasm. — Ja, det är så, men om jag här hade tillfälle att läsa upp hvad auktoriteter i andra europeiska länder sagt, skulle herrarna finna, att de äro ännu mera entusiastiska.

Jag började att taga mig an denna sak på grund af önsknings från mycket auktoritativt håll, där man bäst känt bristen af en ordnad statistik, men så småningom har jag kommit därhän, att jag är fullkomligt lika öfvertygad och lika entusiastisk som de, hvilka ursprungligen satte sig i gång.

Innan jag slutar, vill jag begagna tillfället att vederlägga något, som jag sett i tidningarna. Det har där sagts, att detta förslag om statistiska professurer skulle komma fram för en enskild persons skull. Jag känner emellertid icke denne enskilde person, och jag har icke lust att på detta sätt gagna någon enskild person. Det har också stått i tidningarna, att man borde bedt om en personlig professur för samma person. Det kan jag för min del icke göra. Hvad jag här tänker på, är att begära något till nytta för vårt land.

Huruvida det är skäl att begära votering, beror på hvad här förekommer.

Angående
universiteten.

(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Biesert, Palme, Beckman* i Linköping, *Höjer, von Geijer, Kjellén, Larsson* i Göteborg, *Broström, Wijk, Valquist, Beckman* i Djursholm, *Warburg, Fürst, Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Moll* och *Ekman* i Mo gård.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Den ärade motionären slutade visserligen sitt anförande utan att göra något yrkande, men då han emellertid sade, att det skulle bero på hvad här förekommer, om han skulle begära votering, förmodar jag att hans mening var att yrka bifall till motionen. Nu vill jag säga som min individuella mening, att jag i stort sedt har samma uppfattning i fråga om den föreslagna professuren som den ärade motionären, hvilket framgår af det inlägg i debatten jag gjorde förra riksdagen, och jag vill därför uttala den förhoppningen, att den entusiasm, som så småningom uppkommit hos motionären, som ifrån att ha varit, för så vidt jag förstod honom rätt, skäligen indifferent i början blifvit lifligt intresserad för frågan, att den entusiasmen också skall besjåla Kungl. Maj:t, så att vi ha att motse en utredning och ett på denna utredning grundadt förslag till en kommande Riksdag, men jag hemställer till Andra Kam-maren, om det nu kan vara lämpligt — och jag gör detta trots motionärens påstående, att frågan vore tillräckligt utredd genom yttrandena i Första Kam-maren förra året, dem det väl då, inom parentes, varit motionärens sak att bifoga motionen, jag hemstäl-ler, om det under sådana förhållanden, då det vid det ena univer-sitetet, i Lund, i allt fall finnes en professur i statskunskap och statistik och vid det andra, i Upsala, finnes en professur i stats-kunskap, ett ämne, som af ålder ansetts beröra statistiken, kan vara riktigt att på en enskild motionärs yrkande bevilja anslag till tvänne ordinarie professurer.

Jag hade icke förra året tillfälle att deltaga i beredandet af denna fråga, såsom jag haft i år, då jag varit med i den afdelning inom utskottet, som behandlat den. Jag hade därför förbisett dessa omständigheter, men under nuvarande förhållanden, herr talman, måste jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Centerwall: Herr talman! Jag skall bara i korthet be att få säga, att det skälet, att man icke kan gå med på ett förslag därför, att det framställts af enskild motionär, aldrig tagit mig. Här i Riksdagen gick en af de mest betydande löneförhöjningar igenom på enskild motionärs yrkande, nämligen då universitets-professorernas löner höjdes från 4,500 kronor till 6,000 kronor. Det var visserligen en berömd man, nämligen professor Rydin, som framställde yrkandet; och det gick. Efter grundlagen gäller en enskild motion lika med en kunglig proposition, och så bör det väl vara, ty Riksdagen skall väl åtminstone i dylika frågor icke ha mindre makt än Kungl. Maj:t.

Angående
universiteten.
(Forts.)

Hvad utredning beträffar så finnes ju sådan i föregående års motion och motionärerna hänvisa till denna. Jag yrkar bifall till det af mig och medmotionärer väckta förslaget.

Herr Rydén: Herr talman! Vid ett föregående tillfälle har jag tagit mig friheten att påvisa nödvändigheten af att få den bästa möjliga statistik till stånd. På nästan intet område, där man vill tränga till botten i en fråga kan man undvara statistiken, som hjälpkälla. Om jag för bedömandet af statistikens tillstånd i vårt land särskildt väljer de grenar af vår statistik, som jag varit nödsakad att sysselsätta mig med, d. v. s. skolstatistiken och arbetsstatistiken, så kan jag icke värja mig för den uppfattningen, att denna statistik icke är i allo tillfredsställande. Jag tror, att förnämsta anledningen härtill är, att vi sakna en utbildning i statistik för våra studerande, hvilket gör att dessa, när de träda in på ämbetsmannabanan, icke äro vuxna att utarbeta den statistik, som åligger ämbetsverken att lämna till Kungl. Maj:t. Jag skall i detta sammanhang taga mig friheten att för kammaren föredraga ett yttrande, som för någon tid sedan har blifvit aflämnadt från på detta område mest kompetent håll, nämligen statistiska centralbyrån. Det är afgifvet till Kungl. Maj:t med anledning af en ansökan om en dispens af en studerande, som vill hafva ämnet statistik som särskildt ämne i licentiatexamen. Ur detta vill jag anföra ett par korta punkter, som måhända låta oss hoppas, att en framställning från Kungl. Maj:ts sida i denna sak kan vara att snart förvänta. Jag skall uppläsa ett kort brottstycke:

»Statistiska centralbyrån vill med anledning häraf på det lifligaste tillstyrka nådigt bifall till förevarande ansökan särskildt hvad ämnet statistik angår, då enligt centralbyråns uppfattning statistikens lösgörande från statskunskapen och uppställande som särskildt undervisnings- och examensämne otvifvelaktigt skulle vara till den allra största fördel för Sveriges administrativa statistik. I underdånig skrifvelse den 16 sistlidne oktober vågade statistiska centralbyrån fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på de betydande svårigheter, som under senaste tiden yppat sig i fråga om rekryterandet af den ordinarie tjänstemannapersonalen inom centralbyrån, svårigheter, som, enligt hvad ämbetsverket tror sig veta, förekomma jämväl inom eklestistikdepartementet och kommerskollegii statistiska afdelning.»

Centralbyrån slutar med att på det lifligaste tillsyrka denna ansökan, d. v. s. att denne studerande får använda ämnet statistik såsom särskildt examensämne, hvilket förut icke förekommit. Frågan är icke afgjord af Kungl. Maj:t. För min del hoppas jag, att man där måtte lösgöra sig från de gamla synpunkterna och bifalla denna ansökan.

Jag skall exemplifiera med ett par tre fall, hur man nödgats att rekrytera våra statistiska verk. Jag skall anföra kompetenser, som några af de senast anställda amanuenserna i statistik ha presterat. Vid statistiska centralbyrån anställdes för icke så

länge sedan en amanuens, hvilken som ämne i licentiatexamen hade latin och teoretisk filosofi, alltså ämnen, som ligga åtskilligt fjärran från statistiken. I kommerskollegii afdelning för näringsstatistik anställdes för en tid sedan en amanuens, som hade grekiska och teoretisk filosofi som ämne i licentiatexamen och i samma afdelning har likaledes nyligen en amanuens anställts, som har teoretisk och praktisk filosofi som ämne i licentiatexamen. Och om jag icke misstager mig, så är vid Stockholms stads statistiska kontor en tjänsteman anställd, som hade som kompetens teologie kandidatexamen.

Dessa exempel visa uppenbart, att man här saknar speciellt utbildade ämnessvenner, och detta är för mig anledning att här på det lifligaste biträda det yrkande, som är gjordt af motionären. Ock skulle saken falla i år, så är min förhoppning, att man snart må kunna få motse sådana åtgärder från Kungl. Maj:ts sida, att statistiken bringas upp till den högsta möjliga grad af tillförlitlighet och öfverskådlighet. Detta är af så stor betydelse för landet, att några tusen kronor därvid icke få spela någon roll.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Motionären har ju själf erkänt att hans motion fått en välvillig behandling af utskottet. Jag skall tillåta mig att uppläsa något af hvad utskottet yttrat:

»Utskottet vill särskildt framhålla, att ingen som helst upplysning af motionerna stå att vinna, om och i hvad mån statistiken varder tillgodosedd genom redan befintliga lärostolar i med densamma närbesläktade ämnen, nämligen vid Uppsala universitet professuren i statskunskap och vid Lunds universitet e. o. professuren i statskunskap och statistik. Jämväl har det syntts utskottet lämpligt, att innan beslut fattas om inrättande af någon professor af ifrågavarande art, resultatet af den s. k. statistiska kommitténs nu pågående arbete afvaktas.»

Det är ju två mycket tungt vägande skäl, och därtill kunna läggas också andra sådana. Universiteten äro ju själfva icke hörda om denna sak och deras uppfattning borde väl betyda något. Kammaren har nyss fattat beslut om inrättande af en professur i pedagogik i Uppsala. Kungl. Maj:t har föreslagit, att sådana professurer skulle inrättas såväl vid universitetet i Uppsala som vid universitetet i Lund. Men majoriteten af de akademiska myndigheterna i Lund sade ifrån, att de icke ville hafva en sådan professur, ty de fruktade, att då skulle andra ämnen, som mera än detta kräfde professurer, få stå tillbaka, och därför motsatte de sig förslaget, att sådan professur skulle inrättas där. Ecklesiastikministern har varit belåten med det beslut, hvartill utskottet i detta afseende kommit.

Men jag har begärt ordet, icke blott för att säga detta, utan också för att säga den ärade motionären en annan sak. Han talade om att prästerna skulla gjort sig skyldiga till 1,500 misstag rörande de statistiska uppgifterna. Nu vill jag icke säga, att motionären gjort sig skyldig till så många misstag genom hvad han sagt, men

Angående
universiteten.
(Forts.)

han har dock gjort sig skyldig till ett stort taktiskt misstag, då han yttrade, att han nu icke hade att diskutera med en opponent, som satte sig alldeles emot allt hvad vetenskap hette. Han åsyftade en person, som förut varit en framstående medlem af denna kammare, men som nu icke tillhör Riksdagen och därför icke kan försvara sig. Det är ett groft misstag, äfven om den talare, som motionären åsyftar, var så skicklig i att försvara sin ståndpunkt, att motionären känt sig slagen. Jag tror icke det är lämpligt att på det sättet argumentera.

Med detta har jag icke sagt, att jag icke vill vara med om att inrätta en sådan professur, som motionärerna föreslagit, därest en blifvande utredning skulle visa, att den är nödvändig. Ty jag underkänner icke betydelsen af statistik. Men jag underkänner icke heller betydelsen af att hvarje fråga, som är viktig och som drager med sig kostnad, också blir grundligt och fullständigt utredd.

På grund af hvad jag anfört, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lundell* instämde häruti.

Herr *Centerwall*: Herr talman! Jag förmodar, att herr *Daniel Persson* icke oeftergifligt håller på att han citerar mina verba formalia. Hvad jag yttrade var, att den person, som jag syftade på, skulle som opponent visat sig föga förstående mot vetenskapens kraf. Det är icke någon smädelse, om man om en person, låt vara att han varit en duktig statsutskottsledamot, säger, att han icke visat sig förstående mot sådana kraf. Gud bevara mig från att vilja anfälla en frånvarande. Jag är säker om, att i mina ord icke ligger någon som hälst öfverdrift, och jag anser mig icke behöfva taga dem tillbaka, snarare skulle jag kunna förstärka dem. Herr *Daniel Persson* vet nog, att den, som af naturen fått ett lifligt sinne, lätt yttrar sig skarpt, och han behöfver ej vara så sträng, om han ock för närvarande skulle vara Sveriges mest berömda man.

Herr *Persson* i *Tällberg*: Herr talman! Då herr *Centerwall* icke håller på den första versionen af hvad han sade som oeftergiflig utan tager tillbaka den och gifver sina ord en annan formulering, så är jag för min del fullt belåten med hans förklaring.

Herr *Bergström*: Herr talman! Med afseende på hvad det föredragna statsförslaget innehåller har jag intet annat yrkande att framställa än om bifall till statsutskottets hemställan. I afseende å hvad det icke innehåller förenar jag mig för min del i den första talarens yrkande.

Jag kan af egen erfarenhet betyga, att det är ett verkligt behof vid det universitet, som nu är i fråga, att erhålla en professur i statistik. Från de årtionden, då jag kände till detta universitet,

kan jag vittna, att statistiken där var en terra incognita för såväl lärare som lärjungar; och jag tror icke, att det är alltför mycket bättre ställt nu.

*Angående
universiteten.*

(Forts.)

Efter att hafva sagt detta, ber jag att få öfvergå till en annan sak, som kanske kan förefalla en och annan obetydlig, i jämförelse med den frågan, som nu varit å bane en stund, men som dock i själfva verket är af ganska stor betydelse.

Då det så väl för domare och andra tjänstemän som för jurister med enskild verksamhet är af vikt att äga sådan kännedom om grunderna för bokföring, som kan sätta dem i stånd att med nödig sakkunskap bedöma dithörande frågor, så ifrågasattes det på sin tid att uti den nya juridiska examensstadgan intaga föreskrifter om anordnande af årliga undervisningskurser i bokföring vid våra universitet. Universitetsexamenskommittén fann denna sak mycket beaktansvärd; men kommittén ansåg, att dylik utbildning vore af betydelse icke allenast för blifvande jurister, utan äfven för andra grupper af studerande, och hemställde fördenskull till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville vidtaga erforderliga åtgärder för åvägabringande vid universiteten i Uppsala och Lund af årligen återkommande undervisningskurser i bokföring för de studerande af olika fakulteter, hvilka ville af en sådan undervisning sig begagna, med rätt för dem att öfver nöjaktigt genomgången kurs erhålla intyg.

Hittills har, såvidt mig är bekant, ingenting åtgjorts med anledning af denna för tre år sedan gjorda framställning. Då nu förslag till nya stater för universiteten i Uppsala och Lund blifvit framlagdt, hade jag väntat att uti detta statsförslag återfinna någon antydning om att Kungl. Maj:t ämnat åtgöra något i detta afseende. Såvidt jag kunnat skönja, finnes det emellertid icke här någon sådan antydning. Då det emellertid vore af vikt att erfara, huru herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ställer sig till denna, såsom jag nyss sade, icke oviktiga fråga, så har jag nu begagnat tillfället att bringa den på tal.

Riksdagen har för närvarande en alldeles särskild anledning att fästa sin uppmärksamhet vid densamma. För helt kort tid sedan behandlade vi frågan om omorganisation af arméns centrala förvaltningsmyndighet. I de undersökningar och utredningar, hvilka lågo som basis för våra beslut härvidlag, framhölls så väl af arméförvaltningskommittén som af de särskildt tillkallade sakkunnige och chefen för landtförsvarsdepartementet, att uti kompetensbestämmelserna för erhållande af anställning uti arméförvaltningen borde ingå, förutom bestämmelse om aflagd juridisk examen, äfven kraf på intyg om insikter i bokföring.

Därest man nu icke vid universiteten anordnar sådan undervisning, så måste man naturligtvis anlita enskild undervisning. Det är emellertid klart, att det för dessa alumner vore fördelaktigt att, där de i öfrigt bedrifva sina studier, äfven blifva i tillfälle att inhämta nödig och af staten kontrollerad undervisning i bokföring.

Angående
universiteten.
(Forts.)

Jag tror, att detta är en så viktig fråga, att vederbörande departementschef bör därpå hafva sin uppmärksamhet särskildt riktad.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet Hammarskjöld: Herr talman! Med anledning af den siste talarrens yttrande vill jag endast meddela, att undervisning i bokföring redan meddelas vid universitetet i Lund. Sådan undervisning gafs redan under förra läsåret; och i fjor sommar eller höst, — jag minns icke nu exakt hvilken tid — inkom en framställning om förnyadt anslag för det nu pågående läsåret, hvilken framställning också af Kungl. Maj:t beviljades. Beloppet var icke stort, jag vill minnas sexhundra kronor eller något sådant; men det var emellertid så mycket, att undervisning i bokföring verkligen har ägt rum.

Hvad Uppsala angår, har mig veterligen någon framställning från de akademiska myndigheterna icke framkommit. Men om en sådan framkommer, så är jag för min del fullt villig att försöka tillmötesgå den på hvad sätt som kan finnas möjligt; ty jag är fullkomligt öfverens med den föregående talaren därom, att kunskap i bokföring är ett behof, som allt mer och mer börjar göra sig kännbart, och att det skulle vara mycket nyttigt, om sådan undervisning komme att mera allmänt meddelas.

Herr Bergström: Herr talman! Jag är tacksam för det svar och den upplysning, som meddelades af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Herr ecklesiastikministern yttrade emellertid, att han beträffande Uppsala universitet naturligtvis vore beredd att vidtaga åtgärder i detta afseende, därest framställning inkomme ifrån universitetsmyndigheterna. Det synes mig, som om förhållandena kunde göra det påkalladt, att herr ecklesiastikministern vidtog åtgärder, äfven om sådan framställning icke skulle inkomma från Uppsala universitet.

Herr Kjellén: Jag kan icke betrakta denna sak som ett privat mellanhafvande mellan motionärerna och enskilda medlemmar af statsutskottet; och jag kan icke heller se den uteslutande från den af utskottet anlagda etikettssynpunkten, som fäster afgörande afseende vid om förslaget framkommit från Kungl. Maj:t eller från enskilda personer. Är det så, att här föreligger ett verkligt och stort behof, så synes mig detta böra tillgodoses, under hvilket »firmamärke» det än kommer från början fram.

Härvid tänker jag ock på det vid första påseende ganska starka skälet, att det från universiteten själfva icke förnummits något kraf i denna riktning. Det kan finnas omständigheter, som förklara detta. Vetenskapens kraf äro så många och olikartade, att de ej alltid kunna tillgodoses samtidigt, utan de få tagas så att säga i tur och ordning. Hvarje tid har vissa förhärskande intressen, och det är uppenbart, att de vetenskapliga intressenas högsta målsmän i vår tid hafva särskildt arbetat på att fylla de

luckor, som visat sig inom språk- och naturvetenskaperna. Häri- genom hafva statsvetenskaperna utan tvifvel kommit i skymundan; och när man i statsutskottet tänkte sig, att behovet här skulle kunna fyllas genom de professurer, som för närvarande finnas i statskunskap (samt i statskunskap och statistik), så synes mig detta omdöme innebära ett underskattande *både* af de statsvetenskapligtpolitiska *och* de statistiska intressena.

Det har vid åtskilliga tillfällen, och med fog, klagats öfver, att den politiska bildningen ej står högt i vårt land. Det är nog utan tvifvel så, att detta till väsentlig del beror på försummande af de statsvetenskapliga intressena vid vår undervisning. Den statsvetenskapliga forskningen borde tillgodoses i mycket högre grad, och det är en nationell brist, att vi icke hafva så mycket intresse för den saken. Nu föreligger här den ena sidan af den direkt politiska bildningen, den som gäller den statistiska ytan. Ur en synpunkt sedt är statistiken, om jag så får säga, den mest praktiska af alla vetenskaper; hvad den härutinnan förmår att uträtta, det hafva vi nyligen haft ett exempel på i den segrande kungl. propositionen om den kommunala rösträttens utvidgning. En vetenskap, som kan åstadkomma sådana ting, bör verkligen kunna påräkna Riksdagens intresse, äfven om den ännu icke så att säga kommit i tur att framläggas af de vetenskapliga institutionerna.

Jag finner så mycket, som talar för denna sak, att jag icke tvekar att tillstyrka bifall till motionärernas yrkande.

Herr Starbäck: Ja, jag har naturligtvis i och för sig ingenting alls emot, att Riksdagen bifaller motionärens framställning. Men jag vill ännu en gång taga statsutskottet i försvar. Om herrarna haft tillfälle och tid att läsa om, hur det har gått med den föreslagna nya professuren i historia vid Lunds universitet, om herrarne haft tillfälle att läsa den historik, som finnes här i departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet rörande åttonde hufvudtiteln, få herrarne en uppfattning om, hur vanskligt det kan vara med fastställandet af ämnet för en dylik professur, ifall man ej har någon som hälst utredning om, huru de ämnen, som höra till samma grupp som statistiken, vid de olika universiteten skola fördelas, huru många nya lärostolar som behöfvas, och hur pass stor säkerhet det finnes för, att dessa skola kunna besättas med kompetenta innehafvare. Det är därför väl förklarligt, att statsutskottet icke kunnat utan vidare tillstyrka bifall till motionen, och jag är lika öfvertygad, att ytterst få af dess medlemmar skulle finna det förklarligt, om Riksdagen toge på sitt ansvar att bifalla en sådan framställning, som den af motionären gjorda.

Herr Byström: Som herrarne behagade finna, har jag liksom herr Centerwall också ett par professurer att förorda, men jag tycker dock, att utskottet har varit något mildare mot mig än mot honom, och jag vill endast säga, att ehuru utskottet har afslagit

Angående
universiteten.
(Forts.)

Angående
universiteten.
(Forts.)

min framställning det dock gjort detta i sådana ordalag, att jag finner anledning att åtminstone delvis uttala min belåtenhet med dessa. Först säger sig utskottet anse, att det gäller en synnerligen behjärtansvärd sak och att något borde göras i den riktning, som jag har föreslagit. Men utskottet anser dock, att utredningen nu ej är så omfattande som den borde vara, och att en dylik utredning borde göras af Kungl. Maj:t. Jag hoppas, att så snarligen må ske. Jag har sålunda nu blott velat påpeka, att jag varit glad åt denna motivering. Föregående år, då frågan varit på tal, har man utan utan vidare sagt bleklad nej. Nu är detta åtminstone inlindadt i ganska aptitliga former.

Jag har, som sagdt, blott velat påpeka detta och gör nu intet yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, förmälte herr talmannen, att han komme att framställa propositioner särskildt beträffande den af herr Centerwall väckta motionen, n:o 47, och särskildt angående momentet i öfrigt; och blef till en början, efter af herr talmannen gifna propositioner, utskottets hemställan, i hvad den afsåge berörda motion, af kammaren bifallen.

Härefter biföll kammaren utskottets hemställan i *mom. n*).

Mom. o) och *p*).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten c.

Utskottets hemställan bifölls.

Angående
nya ordinarie
lärarbefatt-
ningar vid de
allmänna
läroverken.

Punkten 7, angående anslag till inrättande af nya ordinarie lärarbefattningar vid de allmänna läroverken.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken dels med 40,050 kronor för beredande af medel ej mindre för tillsättande af vissa utaf de lärar- och lärarinnebefattningar, hvilka vore erforderliga för fyllande af den 1904 års Riksdag förelagda normalstaten för de allmänna läroverken, nämligen en adjunks- och 12 ämneslärarinnebefattningar, att på särskilda af statens samskolor fördelas på sätt i statsrådsprotokollet för ecklesiastikärenden af den 12 januari 1907 angifvits, än äfven för genomförande af den för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken fastställda nya löne- och pensionsregleringen med afseende å vissa dittills å gammal stat uppförda 5 rektors-, 16 adjunks-, 5 teckningslärar-, 5 gymnastiklärar- och 5 musiklärarbefattningar, dels ock med 300 kronor till fyllande af en adjunkslön vid realskolan i Kristinehamn i stället för det dittills från staten utgående lönebidrag å samma belopp, eller tillhoppa med 40,350 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en af herr *K. Starbäck* i Andra Kammaren väckt motion, n:o 95,

däri föreslagits, att Riksdagen ville utom den i statsverkspropositionen föreslagna summan höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ytterligare 225,000 kronor att användas för inrättandet af 75 nya adjunktspplatser att tillträdas 1 januari 1908.

Angående
nya ordinarie
läraryrke-
befattningar vid de
allmänna
läroverken.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och i anledning af herr Starbäck's i ämnet väckta motion, måtte

a) höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken

dels med 40,050 kronor för beredande af medel ej mindre för tillsättande af vissa utaf de lärar- och lärarinnebefattningar, hvilka vore erforderliga för fyllande af den 1904 års Riksdag förelagda normalstaten för de allmänna läroverken, nämligen en adjunkt- och 12 ämneslärarinnebefattningar, att på särskilda af statens samskolor fördelas på sätt i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastik-ärenden den 12 januari 1907 angifvits, än äfven för genomförande af den för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken fastställda nya löne- och pensionsregleringen med afseende å i samma statsrådsprotokoll omförmälda, dittills å gammal stat uppförda 5 rektors-, 16 adjunkt-, 5 teckningslärar-, 5 gymnastiklärar- och 5 musiklärarbefattningar;

dels ock med 300 kronor till fyllande af en adjunktslön vid realskolan i Kristinehamn i stället för det dittills från staden utgående lönebidrag å samma belopp,

eller tillhopa med 40,350 kronor, samt

b) besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med framläggande för 1908 års Riksdag af fullständig plan för fyllande af behovet af ordinarie lärartjänster vid de allmänna läroverken utöfver de i 1904 års normalstat upptagna, hos Riksdagen göra den framställning om tillsättande af nya tjänster, hvartill omständigheterna kunde anses föranleda.

Vid punkten hade emellertid fogats reservation af herr Starbäck, som ansett utskottet böra föreslå Riksdagen att höja reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ytterligare 225,000 kronor att användas för inrättande af 75 nya adjunktspplatser, att tillsättas enligt de bestämmelser i afseende å tjänsternas ledigförklaring och fördelning å de olika läroverken, Kungl. Maj:t kan finna skäligt utfärda.

Sedan utskottets hemställan i mom. a) blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr Starbäck, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag har i en inlämnad motion föreslagit, att Riksdagen skulle bevilja ett anslag för inrättande af 75 nya extraläraryrkeplatser att tillsättas under kommande år. Som nog alla herrarne hafva sig bekant, har det s. k. extraläraryrkeområdet, som före 1904 års läroverksreform så ofta omnämndes i den dagliga pressen, ingalunda med denna läroverksreform upphört, utan det finnes i denna dag alltjämt samma

Angående
nya ordinarie
lärarbefatt-
ningar vid de
allmänna
läroverken.

(Forts.)

anledning för medlemmarne af extralärarekåren att klaga öfver sin ställning, som förut. Genom 1904 års läroverksreform gafs ju åt lärarne vid de allmänna läroverken en ganska afsevärd förbättring i deras lönevillkor med undantag för de sämst aflönade extralärarne, som fingo en förhöjning af 20 kronor för år. Samtidigt framtogs dessa lärare rättigheten att räkna lönetur för erhållande af ålderstillägg samt öka deras tjänstgöring i afsevärd grad, och man måste då medgifva, att de hade föga skäl att rosa marknaden.

Hvad man då i klara och tydliga ord utfäste sig till — och det såväl departementschefen, som statsutskottet och kamrarne — var, att alltjämt i framtiden ett tillräckligt antal ordinarie platser skulle tillsättas, för att icke antalet extralärare skulle i alltför hög grad ökas. Hur har det nu gått med detta Riksdagens bestämdt afgifna löfte? Jo, det framgår af det resonemang, som föres af nuvarande departementschefen för ecklesiastikdepartementet, och som egendomligt nog slutar med förslag om tillsättande af en ny ordinarie adjunktspatser. Herr chefen för ecklesiastikdepartementet grundar detta snöpliga slut, hvartill han i sitt resonemang kommit, på frånvaron af en tillförlitlig utredning angående behovet af nya ordinarie platser. Jag vill här ej ingå på en undersökning af, huruvida herr ecklesiastikministern skulle kunna bortse från denna förmenta brist och trots den våga föreslå Riksdagen inrättandet af nya ordinarie platser. Jag vill endast nu i denna stund fastslå, att en sådan utredning, sedan statsverkspropositionen i midten af januari kommit på Riksdagens bord, blifvit framlagd fullt klar och tydlig, utarbetad af öfverstyrelsen för allmänna läroverken. I denna utredning klargöres, att antalet extralärare för närvarande utgör 168. Antalet vikarierande lärare utgör likaledes 168 — slumpen har gjort, att dessa siffror äro lika — under det att antalet ordinarie lärareplatser är omkring 1,000 stycken. Det är således ett alldeles för stort procenttal, nämligen 33 %, hvartill de obefordrade lärarnes antal, extra eller vikarierande, stiger. Klart är, att under sådana förhållanden missnöjet inom denna kår, som har sig ett så viktigt arbete förelagdt, blifvit allt intensivare och intensivare; och med rätta hafva de vändt sina blickar mot Riksdagen under den förhoppningen, att denna skulle infria sitt år 1904 gifna löfte. Om det således är klart, att Riksdagen med bestämdhet afgifvit ett löfte att tillse, att ett tillräckligt antal ordinarie lärareplatser skulle inrättas, och om det vidare på grund af föreliggande utredning har påvisats, att behovet långt ifrån att understiga det af mig föreslagna antalet lärareplatser tvärtom är högre än detta, nämligen stiger till 81 adjunktspatser — om så är förhållandet, säger jag, kan jag icke finna, att utskottet kommit till en riktig slutsats, då det, i stället för att föreslå bifall till min motion, har föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Nu är det ju visserligen sant, att om Riksdagen bifaller en sådan skrivelse till Kungl. Maj:t, så skulle efter allt att döma uppskofvet med de nya ordinarie platsernas inrättande icke blifva längre än ett år eller efter den formulering, som utskottet begagnat, till och med ännu kortare tid — utskottet föreslår nämligen, att

Kungl. Maj:t redan under år 1908 skall tillsätta de nya platserna — men som herrarne väl veta, eftersom vi just nu hålla på med atttonde hufvudtiteln, kan det hända, att utskottets yttrande angående denna hufvudtitel på grund af brådskande riksdagsarbete kommer Riksdagen tillhanda så sent som i slutet af maj, och därför tror jag samt har styrkts i denna min tro af de upplysningar, som jag fått från annat håll, att det för Kungl. Maj:t, äfven om anslaget beviljas i den form, som utskottet föreslagit, kan möta mycket stora svårigheter att till nästkommande höst föreslå nya ordinarie lärareplatser. Jag kan således icke annat än anse det vara oriktigt, om Riksdagen endast på det sätt, som af utskottet föreslagits, infriar sitt 1904 afgifna löfte.

Emellertid finnes det där ett *men*, som kommer att föranleda mig, herr talman, att framställa ett annat yrkande än det, som jag i min reservation framställt. Det är nämligen det förhållandet, att det beträffande vissa läroämnen kan hända, att det saknas kompetenta lärarekrafter till befattningarnes besättande. Under sådana omständigheter och då, enligt hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet personligen meddelat mig, det å reservationsanslaget för de allmänna läroverken finnes betydande besparingar, så tillåter jag mig, herr talman, att föreslå, att Riksdagen ville medgifva Kungl. Maj:t att af dessa besparingar för år 1908 använda de medel, som erfordras för inrättande af ett så stort antal nya ordinarie adjunktplatser vid de allmänna läroverken — dock högst 75 — som Kungl. Maj:t på grund af företagen utredning angående behovet af platser och tillgång på kompetenta lärarekrafter kan finna skäligt. Jag tror, att det vore Riksdagen värdigt att på detta sätt infria sitt år 1904 bestämdt afgifna löfte och sålunda tillmötesgå en kår, hvilken sannerligen mer än andra har blifvit styfmoderligt behandlad.

Med herr Starbäck instämde herrar *Röing, Centerwall, Lindh i Gäfle, Zetterstrand, Hjärne, Pehrsson i Österby, Kjellberg, Lovén, Höjer, Pettersson i Södertälje, Johansson i Jönköping, Fornander, Nilsson i Malmö, Thorsson, Kronlund, Hagström, Ahlstrand, Bergström, Berg* i Stockholm, *Staaß, Palme* och *Warburg*.

Herr Beckman i Linköping: Jag skall bedja att också få göra hvad jag kan, för att denna viktiga fråga må få en för den illa behandlade extralärarekåren lycklig lösning. Man blef nog litet hvarstädes inom elementarlärarekretsar något besviken, när man i statsverkspropositionen fann, att regeringen begärt anslag till endast en ny adjunktstjänst. Man fann ock af samma proposition, att orsaken till detta förhållande var, att öfverstyrelsen ej hos Kungl. Maj:t begärt mera och det på den grund, att ovisshet ännu rådde, huru de ökade terminsavgifterna skulle verka på lärjungeantalet vid läroverken, samt att för närvarande brist rådde på kompetenta sökande, särskildt inom vissa ämnesgrupper. Sedermera har likväl öfverstyrelsen, såsom af handlingarna framgår, företagit en vidlyftig utredning af behovet af nya lärarekrafter.

Angående
nya ordinarie
lärarbefatt-
ningar vid de
allmänna
läroverken.
(Forts.)

grundad på uppgifter om de sista fem årens lärjungeantal och lärarekrafter, och resultatet häraf är, att 110 nya platser visat sig vara erforderliga. Det har också visat sig, att trots de höjda terminsafgifterna lärjungeantalet vid våra läroverk långt ifrån att minskas tvärtom betydligt ökats, detta beroende på det humana och förståndiga sätt, hvarpå terminsafgiftsnämnderna skött sina åligganden, och någon fara för att lärjungeantalet skall nämnvärdt sjunka torde ej förefinnas. Öfverstyrelsen har också i sitt den 26 februari detta år afgifna yttrande visat sig hafva en annan uppfattning i denna sak än den, som förefanns i det yttrande, som legat till grund för statsverkspropositionen, och med anledning däraf föreslagit nya platser till ett antal, som betydligt öfverstiger hvad herr Starbäck yrkat i sin reservation. Faran af brist på kompetenta sökande i vissa ämnen torde komma att minskas genom den ökade utsikt till befordran, som uppstår genom ett bifall till reservationen.

Under sådana förhållanden är det mig en glädje att kunna instämma i det yrkande, som herr Starbäck gjort, viss som jag är, att, om detta blir Riksdagens beslut, det skall komma att hälsas med stor tillfredsställelse af de många extralärare, som lidit och fortfarande lida under rätt svåra villkor till följd af det ganska hårdhändta sätt, hvarpå de hittills blifvit behandlade af statsmakterna.

Det är, mina herrar, icke en liten kår, som det här gäller, det är en tredjedel af hela den nuvarande läroverkskåren, som är i den betryckta ställning, att den ej kan sägas hafva en tillfredsställande bergning för det hårda och tunga arbete, som den på ett förtjänstfullt sätt utöfvar. Jag tillåter mig att med dessa få ord yrka bifall till det af herr Starbäck framställda yrkandet.

I detta anförande instämde herrar *Vennersten, Valquist* och *Nyström*.

Herr talmannen yttrade nu: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att nu endast mom. a) är föredraget, hvarför de nu gjorda yrkanden, som afse mom. b), skola upptagas vid föredragningen af nämnda moment.

Härefter anförde

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Under sådana förhållanden borde jag icke yttra mig, förrän mom. b) föredragits, men eftersom yrkanden redan framställt med afseende å det moment som här äsyftas, tar jag mig dock friheten att yttra några ord. Jag vill då säga kammarens ledamöter, att det icke är så godt för mig att prestera något starkt försvar för utskottets hemställan, då jag i hufvudsak står på samma sida som reservanten. Jag tror dock, att med den kläm, som här förekommer, och den motivering, som utskottet gifvit densamma, de extra lärarne bli fullt så tacksamma mot Riksdagen, om den bifaller utskottets för-

slag som om den bifaller motionärens. Nu har ju motionären framställt ett ändringsyrkande, som skulle gifva Kungl. Maj:t något slags fullmakt att af tillgängliga medel taga hvad som erfordras samt tillsätta dessa platser, dock naturligtvis högst 75, och han har icke motionerat om flera. Men jag tror, att om vi öfverlämna denna fråga till Kungl. Maj:t, så komma nog flera platser att tillsättas. Ty det bör vara en grundlig utredning härvidlag, och, som motionären påpekat i sitt anförande, finnes det redan 168 extralärare eller lika många som de ordinarie. Således torde äfven med bifall till motionärens framställning antalet extralärare fortfarande blifva allt för stort. Denna kammare åtminstone brukar i allmänhet och statsutskottet i synnerhet vilja ha en någorlunda grundlig utredning, så att den reform, som företages, måtte bli så fullständig som möjligt. Då det här gäller endast en termin, tycker jag verkligen, att både motionären och de som instämt med honom skulle finna det mera fördelaktigt, att man finge en reform, som vore en verklig reform på detta område, så att så många som möjligt kunde få ordinarie platser, därest det finnes kompetenta sökande. Det gäller här icke endast adjunktplatser utan äfven en del lektorsplatser. Därom har emellertid motionären icke motionerat, och den saken kan således icke bli föremål för pröfning denna gång.

Med anledning häraf och då jag tror, att målet vinnes bättre genom bifall till utskottets förslag, skall jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Ström* och *Anderson* i *Hasselbol*.

Herr *Larsson* i *Lund*: Oaktadt jag inom utskottet biträdt det slut, hvartill utskottet kommit, anser jag, att genom det yrkande, som herr *Starbäck* framställt, frågan kommit i ett så förändradt läge, att jag finner mig oförhindrad att biträda nämnda yrkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Hammar-skjöld*: Då rätt skarpt klander riktats mot mig under den gångna tiden för att jag icke tillstyrkt Kungl. Maj:t att för Riksdagen framlägga förslag om inrättande af flera ordinarie lärarplatser än som finnas upptagna i den kungl. propositionen, så skall jag be att med några ord få förklara hvarför jag så gjort och hur jag nu ställer mig till det förslag, som blifvit framställt af herr *Starbäck*.

Det har i den kungl. propositionen blifvit upplyst, att det ännu saknades nödig utredning om det antal platser, som kunde behöfvas, och att Kungl. Maj:t icke ansåge det lämpligt att för Riksdagen framlägga något förslag, förrän en sådan utredning hade blifvit gjord. Den 28 februari inkom från öfverstyrelsen en utredning med förslag om inrättande af 110 nya platser. Det bör emellertid vara tämligen klart för den, som läser öfverstyrelsens förslag, att Kungl. Maj:t icke gärna kunde utan vidare endast på grund af denna utredning komma in till Riksdagen med förslag

*Angående
nya ordinarie
läraryrke-
ningar vid de
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

Angående
nya ordinarie
lärarbefatt-
ningar vid de
allmänna
läroverken.
(Forts.)

om inrättande af ett så stort antal platser, och för öfrigt är det ju icke riktigt angenämt att midt under riksdagen komma in med ett förslag, som bryter sönder det förut inlämnade budgetförslaget. Det behöfver nämligen ganska noggrant undersökas, på hur lång tid dessa platser skola tillsättas. Det kan icke vara lämpligt eller ens möjligt att tillsätta dem på ett år. Man måste utreda, om det skall ske på två, tre eller fyra år, och man måste tillika utreda, om det verkligen finnes i alla ämnen lämpliga kandidater att föreslå till de nyinrättade platserna. Vidare måste man undersöka antalet af de ledigheter, som kunna komma att uppstå genom afgang af äldre ordinarie lärare. På grund af de nya arbetsbestämmelserna har man att vänta ett icke obetydligt antal sådana ledigheter. Slutligen får man komma ihåg, att man icke får ha för litet antal extraläraretjänster, ty då blir det icke möjligt för extralärarne att förvärfva sig kompetens till ordinarie platser. Det är nämligen stadgadt, att efter genomgående af profåret extralärare skall tjänstgöra i två år vid läroverk för att få rättighet att söka ordinarie befattning. Om det nu skulle bli ett stort antal extralärare på en gång, men det icke skulle finnas tillräckligt antal extralärareplatser, på hvilka de kunde förvärfva sig nödig kompetens, så vore det också ett missförhållande. Alla dessa omständigheter måste man taga i betraktande och utreda, innan man kan framlägga ett förslag om så stor ökning som den af öfverstyrelsen föreslagna.

Vidare kan jag tillägga, att inom vissa ämnen, såsom de matematiska och naturvetenskapliga ämnena, för närvarande råder fullständig brist på kompetenta sökande, så att till och med tre adjunksplatser varit anslagna utan att någon sökande med verklig kompetens anmält sig och platserna fått anslås lediga än en gång. Hvaraf detta kommer sig hör knappast hit, men må dock antydas. Skälet är dels att det inrättats en hel del nya platser af denna beskaffenhet och dels att många till följd af industriens och näringarnas snabba utveckling gå till dessa banor och icke gå in på lärarebanan. Emellertid är det tydligt, att det småningom kommer att bli en förändring häri, ty om det visar sig utsikter till snabb befordran, komma naturligtvis flera personer att vända sig till lärarebanan.

Jag har nu anfört detta icke för att på något vis opponera mig vare sig mot reservanten eller mot utskottet utan endast för att orientera kammaren i frågan. Nu vill jag slutligen säga, att jag naturligtvis med allra största nöje ser, om Riksdagen vill bifalla det yrkande, som blifvit framställt af herr Starbäck. Jag kan bekräfta hvad han förut nämnde angående tillgångarne, att en sådan ökning kan ske utan att Riksdagen denna gång behöfver öka sin budget med ett enda öre. Det behöfver icke anslås en enda krona af de 225,000, som stå nämnda i motionen, af det skäl, att det finnes tillräckligt med besparingar på läroverksanslaget för att för nästa år bekosta förändringen af ända till 75 extralärareplatser till ordinarie. Vi skola komma ihåg, att 75 extralärare, om det skulle bli så många, hvilket icke är troligt, skulle

draga en kostnad af 150,000 kronor, under det att 75 ordinarie skulle draga en kostnad af 225,000 kronor eller något därafver. Skillnaden är således 75,000 kronor och det beloppet och mer därtill kan mycket väl tagas af besparingar. Således behöfver kammaren icke af ekonomiska skäl draga sig för att bifalla det yrkande som gjorts af herr Starbäck.

Nu är det ju en sak, som icke har blifvit betviflad eller bestridd från något håll, att det är *behöfligt* att inrätta både 75 nya ordinarie platser och flera därtill. Jag kan därför icke inse, att kammaren skulle på något vis inlåta sig på något äfventyr, taga ett steg i det okända, genom att bifalla herr Starbäcks yrkande, och jag skall med nöje se om kammaren gör det.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag skall endast be att få omtala, att Första Kammaren lär ha antagit ett likadant yrkande som det af mig framställda, och detta är ju ett ytterligare skäl för denna kammare att bifalla detsamma.

Det kan icke vara riktigt, som herr Daniel Persson säger, att det är bättre att bifalla utskottets hemställan, ty en del af extralärarne skall alldes gifvet bli lidande, nämligen sådana, som äro fullt kompetenta i andra ämnen än de naturvetenskapliga, där brist på sökande råder. Det kan ej heller vara något skäl, att jag icke kommit med begäran om nya lektorat. Att jag icke begär allt som är nödvändigt kan ju icke vara ett skäl att utestänga en hel del behöfvande från de platser Riksdagen en gång utlofvat.

Jag ber därför att få vidhålla mitt först framställda yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning blef utskottets hemställan i *mom. a)* af kammaren bifallen.

Härefter föredrogs *mom. b)*; och biföll kammaren, efter af herr talmannen gifna propositioner i ämnet, det af herr Starbäck under öfverläggningen framställda yrkandet.

Punkten 8, angående realskolans i Borås förändring till högre allmänt läroverk.

I två lika lydande motioner, väckta, den ena inom Första Kammaren, n:o 24, af herrar *J. A. Sandwall* och *L. A. Hedenlund* samt den andra inom Andra Kammaren, n:o 78, af herr *A. F. Vennersten m. fl.*, hade föreslagits, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t tücktes vidtaga åtgärder för realskolans i Borås förändring till högre allmänt läroverk med realgymnasium och till nästa års Riksdag inkomma med de framställningar, som däraf betingades.

Utskottet hemställde, att Riksdagen i anledning af förevarande motioner måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida realskolan i Borås borde förändras till högre allmänt läroverk, samt därefter till Riksdagen inkomma med det förslag i ämnet, som af omständigheterna kunde anses påkalladt.

*Angående
nya ordinarie
lärarbefatt-
ningar vid de
allmänna
läroverken.*

(Forts.)

*Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.*

Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.
(Forts.)

Beträffande denna punkt hade emellertid afgifvits reservation af herrar *H. R. Törneblad*, vice talmannen *Pehrson*, *Hammarlund*, *Sjö*, *Larsson* i Lund och *Lundell*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att herrar *Sandwalls* och *Hedenlunds* samt herr *Vennerstens* m. fl. ifrågavarande motioner icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr *Larsson* i Lund yttrade: Herr talman! Då jag icke kunnat biträda utskottets hemställan i den nu föredragna punkten, anser jag mig böra i korthet redogöra för de skäl, som föranledt mig att inom utskottet instämma med dem, som velat afstyrka bifall till motionen.

Af den redogörelse, som motionärerna lämnat, synes att denna fråga icke är ny. Den förevar redan 1904 i sammanhang med den då genomförda stora läroverksreformen. Redan därförut hade stadsfullmäktige i Borås hos Kungl. Maj:t hemställt, att Borås femklassiga läroverk måtte utvidgas till fullständigt högre allmänt läroverk. De skäl, som af stadsfullmäktige i Borås anfördes, voro ungefär desamma som nu äro anförda af motionärerna. Framställningen remitterades till läroverkskommittén, som afstyrkte densamma. Därvarande chefen för ecklesiastikdepartementet afstyrkte den likaledes. Särskilda utskottet vid 1904 års riksdag afstyrkte väckta motioner i samma syfte och Riksdagen afslog motionerna.

Skälen hvarför både läroverkskommittén, ecklesiastikministern och särskilda utskottet afstyrkt förslaget att utvidga Borås läroverk till högre allmänt läroverk voro, att betänkligheter förekomme mot inrättande af flere högre allmänna läroverk, innan man ännu vunnit erfarenhet om, huru den då ifrågasatta och nu genomförda organisationen af realskolan komme att verka, särskildt med afseende på lärjungeantalet i gymnasieklasserna i de högre läroverken. I år anställes för första gången realskoleexamen. Det är därför alldeles för tidigt att för närvarande peka på någon erfarenhet om, huru realskolereformen kan hafva verkat, särskildt i den riktning, som af ecklesiastikministern år 1904 påpekats. Jag har därför ansett det vara betänkligt, att Riksdagen nu på en enskild motionärs framställning skulle gå in till Kungl. Maj:t med hemställan om realskolans i Borås utvidgning till högre allmänt läroverk. Jag kan mycket väl förstå, att representanten för Borås stad är synnerligt intresserad af att i Borås erhålla ett högre allmänt läroverk, men jag betviflar, att Riksdagen är kompetent att bedöma, huruvida sådana förhållanden föreligga, att skäl verkliga förefinnas att nu utvidga läroverket i Borås till fullständigt läroverk. Man kan visserligen invända, att utskottet icke hemställt om något annat än en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och eventuellt förslag i detta syfte. En sådan invändning är alldeles riktig. Men det är alldeles uppenbart, att en skrifvelse, framburen af Riksdagen, kommer att på Kungl. Maj:t utöfva ett visst tryck. Om nu Riksdagen, med bifall till motionen, gör en sådan framställning hos Kungl. Maj:t, får Riksdagen naturligtvis vara

beredd på att äfven från andra orter få mottaga liknande framställningar, och Riksdagen läser då icke kunna underlåta att på nytt skriva till Kungl. Maj:t. Jag hemställer, huruvida det kan vara den rätta vägen, att framställningar om inrättande af högre läroverk skola gå genom Riksdagen. För min del anser jag, att det i detta fall varit riktigast, att stadsfullmäktige i Borås direkt vändt sig till Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t hade naturligtvis i så fall, efter pröfning af alla på frågan inverkan omständigheter och efter hörande af läroverksöfverstyrelsen, hos Riksdagen gjort den framställning, hvartill utredningen kunnat föranleda. Om Riksdagen skulle på detta sätt uppmuntra i dag ett ortsintresse och i morgon ett annat, skulle detta lätt leda därtill, att dessa särskildta ortsintressen möjligen komme att förskaffa oss flere allmänna läroverk, än som verkligen erfordras för att fylla de högre allmänna läroverkens uppgifter. De högre allmänna läroverkens uppgifter är att grundlägga de vetenskapliga insikter, som sedermera vidare skola utvecklas vid universitet och högre tillämpnings-skolor. Ett af syftemålen med realskolans inrättande var just att på ett tidigare stadium från läroverken afskilja, för att utsändas i det praktiska lifvet så många som möjligt af läroverkets alumner. Detta syfte kunde i väsentlig mån komma att förfelas, om den ena staden efter den andra på en enskilds framställning och med Riksdagens endossement ginge in till Kungl. Maj:t med begäran om inrättande af högre allmänna läroverk.

Då jag sålunda anser, att Riksdagen i detta fall icke bort göra sig till en enskild motionärs brefbärare till Kungl. Maj:t, skall jag, herr talman, yrka afslag å utskottets betänkande och bifall till den af herr Törnebladh m. fl. vid betänkandet fogade reservation.

Vidare anförde:

Herr Vennersten: Herr talman, mina herrar! Då för tre år sedan den stora läroverksreformen genomfördes, förelåg samtidigt en hel del därmed sammanhängande detaljspörsmål till Riksdagens behandling. Hvarje ort, som hade något önskemål i samband med den stora reformen, sökte framhålla dessa och därvid var det naturligt, att många af dessa önskemål, huru berättigade de än kunde vara, blefvo undanträngda för att icke stå i vägen för den stora reformfrågans lösning. Detta erkändes också ganska allmänt af reformens största främjare, och jag skulle kunna ur protokoll från 1904 års riksdag anföra åtskilligt som bestyrker detta. Härmed vill jag dock icke nu trötta kammaren, då de flesta af kammarens ledamöter torde erinra sig de strider, som då inom kammaren ägde rum för den stora läroverksreformens genomförande. Bland de städer, hvilkas intresse tillbakasettes för reformens skull var enligt allas utsago Borås den främsta, en stad, som hade de kraftigaste skäl för att få det högre läroverk, hvarom dess representant här i Riksdagen då motionerade. Genom kraftiga bemödanden från annat håll fick en annan stad, nämligen

*Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.
Forts.*

Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.

[Forts.]

Ystad, företrädde framför Borås, och denna sistnämnda stad, som hade ett vida större lärjungeantal än Ystad, fick stå tillbaka utslutande på grund af att Ystad under en längre följd af år på egen bekostnad hade underhållit gymnasialklasser vid sitt läroverk. Redan då låg likväl, såsom jag förut påpekat, saken så, att Borås ansågs förtjäna att komma i åtanke. Den nuvarande öfverdirektören för våra allmänna läroverk yttrade, att han hyste lifliga sympatier för de önskemål, som från Borås blifvit framställda, hvarjämte också särskilda utskottet gaf framställningen sitt erkännande. Emellertid ansåg man, att detta speciella önskemål icke för det dåvarande borde bifallas, på grund af att det kunde inverka något på reformens realiserande. Hvad har nu sedan dess inträffat? Jo, mina herrar, från det att Borås var en stad på 17,000 invånare har den på dessa tre år vuxit, så att den antagligen under innevarande år får ett invånarantal af 20,000 personer. Från det att läroverket, som då var femklassigt och hade 189 lärjungar, har realskolan i Borås nu 223 elever. De skäl, som vi motionärer anført för den skrifvelse till Kungl. Maj:t, som utskottet nu förordat, äro enligt mitt förmenande så starka, att det ingalunda förvånar mig, att utskottet, trots det ovanliga uti att i frågor sådana som den nu föreliggande, bifalla en framställning från enskilda motionärer, dock här gjort detta. Jag vill begagna tillfället att till utskottet framföra mina medmotionärers och mitt eget varma tack för det välvilliga sätt, hvarpå det tillmötesgått våra framställningar.

Här har nu af den ärade reservanten i statsutskottet anförts åtskilligt, som skulle tala emot ett bifall till motionen. Men, mina herrar, hvad är det egentligen för skäl som anförts? Jo, att en enskild motionärs framställning icke borde bifallas. Detta finner jag dock vara vederlagdt genom det sätt, hvarpå utskottets majoritet behandlat denna sak. De skäl, som framställets, hafva tydligen varit talande nog för att man i detta fall skulle kunna frångå satsen att icke bifalla en enskild motionärs framställning i dylika frågor. Är då Riksdagen kompetent, att bedöma, huruvida ett behof föreligger? Äfven därpå torde utskottet hafva gifvit ett tydligt besked. Riksdagen bör kunna förlita sig på, att utskottet noga tagit i öfvervägande, huruvida skälen varit vägande nog, och när man betänker, att de skäl, som förefunnos för tre år sedan, och då endast af en tillfällighet icke blefvo beaktade, med ytterligare styrka nu framläggas åtföljda af fullständig utredning, torde det icke vara någon fara för att Riksdagen icke är kompetent att afgöra saken.

Nu säger man vidare, att, om denna vår framställning bifalles, skulle man kunna få motse åtskilliga liknande framställningar från andra städer. Ja, mina herrar, detta är mycket möjligt, men jag är alldeles öfvertygad om, att, därest sådana framställningar inkomma, Riksdagen och dess statsutskott icke lära underlåta att lika noggrant pröfva dessa framställningar, som statsutskottet i år pröfvat och vi behandlat den nu föreliggande. Jag tror icke att någon fara, såsom blifvit antydt, förefinnes för att hela utvecklingen af våra läroverk på detta sätt skulle förryckas.

Just detta förryckande af den stora läroverksreformen framhålla emellertid reservanterna som skäl mot vår framställning. Men, mina herrar, kan det kallas att förrycka reformen, kan det kallas att förrycka realskolans ställning, om man tillgodoser det starka behovet af ytterligare utveckling af de högre läroanstalterna? Om ett behof af ett högre läroverk på en ort visat sig trängande, skall man då därför att en realskola finnes på samma ort undanhålla densamma detta högre läroverk. Jag kan icke inse, att man på det sättet tjänar utvecklingen af den stora läroverksreformen; jag tror snarare, att man måste tillgodose de kraf, som framställas, om de nämligen äro befogade, vare sig det gäller inrättande af realskolor eller högre allmänna läroverk.

Det torde väl, om debatten härom kommer att fortgå, från mera kompetent håll än från mig blifva vederlagdt hvad reservanterna uttalat därom, att man genom ett bifall till vår motion möjligen skulle förrycka hvad Riksdagen själf åsyftat att främja. Jag har endast velat uttala mina tankar i detta afseende, under förhoppning att från anant håll tydligare besked skall kunna gifvas herrar reservanter än jag kunnat göra.

Hvad nu underskattandet af förmånen utaf realskolor beträffar, ber jag att få påpeka ett förhållande, som tydligen visar, att realskolan och dess fördelar ingalunda underskattas af de städer, som fått sådana skolor eller af de målsmän, som dit sända sin ungdom. Jag har här ett sammandrag af antalet lärjungar i den s. k. afslutningsklassen, således realskolans högsta klass. Detta antal är 722 vid de högre läroverken; alltså oberäknadt antalet elever, som finnas i motsvarande klass af realskolorna. Samtidigt finnas på reallinjen i de högre allmänna läroverken 825 elever, således icke mycket mera. Det torde för öfrigt vara tydligt, att man i en stad sådan som Borås ingalunda underskattar värdet af en realskola, då ju där finnes en praktiskt anlagd befolkning, hvilken bättre än mången annan är i tillfälle att sätta värde på de förmåner, som en realskola kan bereda sina lärjungar.

Såsom ett exempel på, hvart konkurrensen mellan en realskola och ett högre allmänt läroverk kan leda i ett samhälle jämförligt med Borås, ber jag att få hänvisa till förhållandet i Norrköping. Där fanns under den gångna höstterminen i realskolans afslutningsklass 51 elever, under det att i gymnasiets första ring funnos 37 elever, hvaraf 31 på reallinjen. Man kan således vara fullt öfvertygad om, att realskolan i Borås icke skall komma att lida, därest man tillmötesgår vår begäran om inrättandet därstädes af det högre läroverk, hvaraf vi äro i trängande behof. Förhållandet kommer enligt min tanke att blifva liknande det, som råder i Norrköping. Men ännu en annan sak ber jag få påpeka. Många af de målsmän, som nu sända sina barn till skolan i Borås, kunna icke låta dem fortsätta, äfven om barnen äga stor begäfnings och särskild fallenhet för studier, på den grund, att det är alldeles för dyrbart att hålla dem i en främmande stad. Om man ser igenom katalogen för Borås realskola, finner man, att fäder och målsmän till 89 lärjungar af de 223, som utgöra hela elevantalet,

*Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.
(Forts.)*

Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.
(Forts.)

äro i sådan ställning, som jag nu antydt — förmän, verkmästare, fabriksarbetare, bokhållare, smärre landtbrukare o. s. v. Då ett så stort antal af ungdomens målsmän är i denna ekonomiska ställning, torde man kunna påstå, att det är på tiden att på en sådan plats inrätta ett högre allmänt läroverk. Man säger visserligen, att Borås fortfarande såsom hittills kan skicka sin ungdom till angränsande städer, framför allt till Skara, dit den nu i regel sändes. Men huru förhåller det sig med utrymmet vid läroverket i Skara? Jag har i dag mottagit ett telegram, som klargör detta. Enligt detta meddelande förefinnes där just nu särskildt i gymnasialklasserna så stor trängsel, att man måste för skolans behof tillgripa de lokaler i bibliotekshuset hvilka nu användas af domkapitlet, hvilket måste återflytta till sitt urgamla hus. Hvilken blir nu följden, om detta förhållande fortfarande kommer att råda i Skara? Jo, naturligen den att staden antingen måste bygga ett större läroverkshus eller också att den icke kan mottaga flera elever från andra städer inom stiftet. Jag undrar, om det icke vore ur ekonomisk synpunkt klokare att utvidga Borås läroverk för att i någon mån undanröja de olägenheter, som nu råda i Skara.

Efter hvad man sagt mig i dag, råder i Göteborg ett motsvarande förhållande i de högre klasserna. Hvert skola då Boråsarne skicka sina unga studerande, dem nämligen som icke vilja och icke kunna avsluta sina förberedande studier i realskolan?

För att söka förmå de ärade reservanterna att inse, att det från vår sida icke föreligger den allra ringaste tanke på att komma realskolan till lifs, skall jag be att få ytterligare tillägga, att vi i Borås hafva ett tekniskt läroverk, dit naturligen en stor del af den studerande ungdomen drages. Till detta tekniska läroverk kommer allt framgent såsom hittills en stor del af eleverna från femte och kanske numera äfven från sjätte klassen — afslutningsklassen — att gå, och jag tror därför, att det för realskolan icke medför någon fara, om vi taga steget ut och på det försiktiga sätt, som utskottet föreslagit, besluta aflåtandet af en skrifvelse.

Jag skall inskränka mig till hvad jag nu anfört och hoppas jag, att kammaren inser, att vi motionärer icke i onödan besvärat Riksdagen med denna vår framställning. Vi äro så öfvertygade om behofvet af denna utvidgning af realskolan, att vi icke kunnat underlåta att göra framställning därom. Man har gifvit oss det rådet, att vi skulle vända oss till Kungl. Maj:t. Därom vill jag icke uttala mig. Nu har emellertid steget tagits, och jag hoppas, att kammaren skall följa utskottsmajoritetens mening och godkänna utskottets förslag, hvartill jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall.

Häruti instämde herr *Svensson* i Saläng.

Herr *Sjö*: Den föregående talaren uppmanade kammaren att taga steget fullt ut och biträda utskottets hemställan. Ja, jag medgifver, att det vore ofantligt bekvämt om så skedde, men, såsom vi funnit, råder det olika meningar om hvad som kan anses rättast, att bifalla utskottets förslag eller besluta i enlighet med

reservanternas hemställan. Samme talare erinrade kammaren om de strider, som föregingo det år 1904 af Riksdagen fattade beslutet om läroverksreformen. Man kan dock icke säga, att denna reform genomfördes på ett förhastadt sätt, utan den grundade sig på en mångsidig utredning. En kungl. kommitté var först tillsatt för att utreda frågan beträffande såväl själva läroverksreformen som en löneroglering för lärarne vid elementarläroverken samt de fem- och sexklassiga läroverken, och sedan kommittén verkställt denna utredning och vederbörande myndigheter blifvit däröfver hörda, gjorde regeringen sitt inlägg i frågan. Efter det kungl. förslaget framläggande inför Riksdagen tillsattes ett särskildt utskott för att ytterligare utreda frågan. Det har således försiggatt en sådan utredning af frågan, att man hade kunnat vänta, att den af Riksdagen för endast tre år sedan beslutade reformen skulle stå sig längre. Meningen synes nu emellertid vara en annan, eftersom man föreslår och till och med fått medkammaren med om en skrifvelse, hvilken onekligen innebär en förryckning af den organisation, som skedde för tre år sedan.

År 1904 gjorde man hvad man kunde i läroverksfrågan. Borås stad erhöll då ett sexklassigt läroverk, hvilket enligt min tanke är tillräckligt för denna stad. Där finnas hufvudsakligen fabriksarbetare. Förutom denna skola, hvilken, enligt hvad jag inhämtat, skall vara utmärkt bra, finnes där ett tekniskt läroverk, från hvilket de unga kunna gå ut i det praktiska lifvet, hvilket måhända är mycket nyttigare än att ägna sig åt den lärda banan. Det är för öfrigt icke sagdt, att alla de, som ägna sig åt denna bana, lyckas lika bra, som de, hvilka efter att ha genomgått dessa läroverk gå ut i det praktiska lifvet. Dessutom är det för dem, som så önska, mycket lätt att skicka sina söner till elementarläroverk i andra städer, till och med kanske mycket lättare än för oss landtbor.

Huru jag än betraktar denna fråga, kan jag icke finna annat än att vi måste vara beredda att taga konsekvenserna af ett dylikt beslut, som utskottet nu förordat. Herrarne kunna vara förvissade om att, för den händelse vi nu bifalla utskottets hemställan om aflåtande af en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag i fråga om inrättande af ett fullständigt läroverk i Borås, öfriga städer, som hafva fem- och sexklassiga läroverk, komma att framställa liknande anspråk, och följderna däraf kan man lätt tänka sig.

Då jag således har den öfvertygelse, att staden Borås ännu i många år kan vara nöjd med de läroverk, som den för närvarande har, har jag, såsom herrarne finna af betänkandet, ställt mig afböjande mot utskottets hemställan, och anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å denna hemställan och bifall till den af herr Törnebladhs m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservation.

Herr Starbäck: Det är alldeles riktigt, som den föregående ärade talaren yttrade, att 1904 års läroverksreform föregicks af en allsidig utredning, att en kungl. kommitté var tillsatt, att den hörde åtskilliga myndigheter, att sedermera Kungl. Maj:t tog frågan

*Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.
(Forts.)*

Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.
(Forts.)

om hand och förelade Riksdagen densamma och att ett särskildt utskott nästan ensamt behandlade frågan och framlade den för Riksdagen. Men hvad hände? Jo, på enskild motionärs framställning beslöt Riksdagen, mot utskottets hemställan och mot alla hörda myndigheter, att inrätta en samskola i Vimmerby, och jag är öfvertygad om, att den ärade talaren ingalunda underlät att lämna sin röst för detta mot all föregående utredning stridande förslag.

Nu är det för öfrigt, med erkännande af nödvändigheten af en utredning, ingenting annat som föreslås af utskottet än en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om yttrande angående det föreliggande förslaget, och jag ber att få hemställa till herrarne, som uppmärksamt åhört herr Vennerstens anförande, om han icke hade så talande skäl för bifall till utskottets hemställan, som någonsin förelegat här i kammaren.

Jag skall icke förlänga debatten, men vill till sist framhålla, att det kan väl icke vara meningen med 1904 års läroverksreform, att den skall stå för långliga tider, utan att den utveckling, som föregår kraftigare och snabbare på en ort än på en annan, skulle kunna rubba det som Riksdagen då beslöt. Det kan väl ingen människa anse, att det vore det rätta sättet att vårda den viktiga undervisningsfrågan i vårt land.

Jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarlund: Den föregående talaren erinrade om de tider, som föregingo 1904 års beslut angående en läroverksreform. Jag tror, att dessa strider böra mana oss att icke upprifva denna sak och börja på nytt en kamp om hvar läroverken skola finnas. Om vi slå in på den vägen, skall detta alldeles gifvet leda till fortsatt kamp under de kommande åren. Vi fingo år 1904 en läroverksreform, och meningen var väl då, att efter dessa strider det skulle blifva åtskilliga års lugn, under hvilka den då beslutade läroverksreformen skulle i fred och ro få verka. Nu vill man redan åstadkomma en rubbning. Jag förstår så väl de skäl, som manat representanten för Borås och orten däromkring att söka få ett fullständigt läroverk. Det kan finnas mycket som talar därför, speciellt ur deras synpunkt. Men jag tror dock icke, att man kan säga, att denna ort är vanlottad med afseende på läroverk. Jag skall be att få erinra om, hvad här anfördes 1904 af en representant för Västergötland, då denna fråga var före. Det var herr Carl Persson, som erinrade om, att Skara stift var af alla det mest tillgodosedda. Vid denna tidpunkt var det 5,100 invånare på hvarje ämneslärare vid stiftets läroverk. Efter 1904 års reform skulle det blifva 4,600 invånare per ämneslärare. Till den grad gynadt är icke något annat stift i Sverige, erinrade den talaren.

Att nu efter tre års förlopp ändra denna läroverksreform, som då kom till stånd, är enligt mitt förmenande ganska betänkligt. Framför allt är det betänkligt därför, att det kommer att framkalla liknande yrkanden från andra orter, och då få vi under

kommande riksdagar fortsatta strider om upprättande af nya läroverk.

Hvad som mest af allt föranledt mig att ställa mig på reservanternas sida har varit den omständigheten, att ett dylikt beslut enligt mitt förmenande skulle bidraga till att förrycka hvad Riksdagen själf åsyftat att främja med den år 1904 beslutade läroverksreformen. Hvad man med denna reform ville åstadkomma, det var att bättre än hittills tillgodose läroverkens uppgift att bibringa allmän medborgerlig bildning. Dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet Carl von Friesen, erinrade också om, att någon klagan icke försports öfver, att man skulle äga för få läroanstalter för utbildning af studenter, och framhöll, att huru bristfälliga nuvarande anordningar än förmenades vara, hade ingen påstått, att studenternas antal skulle vara för litet. Jag tror, att det ligger mycket i dessa ord, som vi böra beakta, och att vi icke nu böra förrycka denna läroverksreform, som kom till stånd 1904.

Jag hemställer om bifall till herr Törnebladhs med fleras reservation.

Herr Centerwall: Både den sista och en af de föregående talarne hafva tryckt mycket på det ordet, som förekommer i deras reservation, nämligen att »förrycka» reformen. Finnes det något rationellt skäl att säga, att man förrycker den stora läroverksreformen, som närmast rör undervisningsplanen och den inre organisationen af skolan, genom att ett nytt realgymnasium inrättas? Det är för mitt förstånd alldeles ofattligt. Det är icke någon tillstymmelse till förryckning i afseende på andemeningen i denna reform.

Man har också anfört det skälet, att det kan komma många andra framställningar i samma riktning. Ja, det skälet hörde jag oupphörligt under min första riksdagsmannatid. Numera är det mindre vanligt, och det med rätta. Om andra orter komma med lika goda grunder som Borås, då böra de få samma förmåner. Jag undrar, om det icke är en styrka för vårt land, att där invånarantalet gör det nästan nödvändigt, och där utvecklingen lofvar att blifva bestående — är det icke en styrka för landet att hafva goda läroverk på sådana orter? Icke kan väl någon människa säga, att det är förspillda penningar att sörja för så god undervisning som möjligt för landets barn i alla läroverksformer från och med folkskolan till och med universitetet.

Sist och mest: det begäres nu endast en utredning af Kungl. Maj:t; och det förtroendet böra vi väl hafva till Kungl. Maj:t, att om utredningen skulle visa, att Borås icke bör hafva ett realgymnasium i stället för realskolan, då föreslår Kungl. Maj:t det icke och vi hafva icke genom ett bifall härtill prejudicerat Kungl. Maj:t. Jag anser därför, att det vore särdeles obilligt att afslå en så blygsam begäran som den om en utredning i fråga om läroverket i en sådan stad, som Borås visat sig vara. Jag skall således be att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.
(Forts.)*

Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.
(Forts.)

Herr *Persson* i Tällberg instämde häruti.

Herr *Andersson* i Västra Nöbbelöf: Då jag icke varit i tillfälle att inom utskottet deltaga i behandlingen af detta ärende, skall jag anhålla att få tillkännagifva att, därest jag varit närvarande, jag skulle hafva anslutit mig till den af utskottet i dess betänkande nu uttalade mening. Jag kan icke finna annat än att det vore lämpligt, om den nuvarande realskolan i Borås förvandlades till realgymnasium, hvilket enligt mitt förmenande ingalunda innebär ett förryckande af den beslutade läroverksreformen. Nu har det, bland annat, framhållits, att man icke borde besluta sig för denna utvidgning af det nuvarande läroverket, då man i sådant fall hade att förvänta liknande framställningar från många andra städer. Ja, det är nog möjligt att sådana komma att göras, men jag tror, att Riksdagen vill pröfva hvarje fråga för sig, och vill man göra detta i nu föreliggande fall, torde man icke kunna underlåta att erkänna, att Borås är berättigadt att få sin realskola förvandlad till realgymnasium.

På grund af det anförda, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Beckman* i Linköping, *Svensson* i Skyllberg, *Kjellén* och *Hallin*.

Herr *Sjö*: De två nästföregående talarne yttrade, att detta icke vore att förrycka den läroverksreform som antogs 1904. Ja, men det kan väl litet hvar inse, att så verkligen är förhållandet. Ty visst och säkert är, att om det bifalles, som utskottet hemställt, skola andra städer komma och hafva samma anspråk. Taga vi detta i år, så skola vi till nästa år och följande år få ytterligare anspråk i den vägen, och detta blir väl en ganska stor förryckning.

Jag begärde egentligen ordet med anledning af herr *Starbäcks* yttrande då han sade: att han var förvissad om, att jag på enskild motionärs förslag 1904 här i Riksdagen hade röstat för läroverket i Vimmerby. Nej, herr *Starbäck*, i det hänseendet var han icke allvetande: jag gjorde icke det. Jag ansåg då som nu, att man icke skulle förrycka reformen, utan när en allsidig utredning hade åstadkommit ett resultat, som jag tror var lyckligt, borde man också därvid förblifva. Jag ansåg det icke lyckligt, att man kom med enskilda förslag och därmed vred frågan på sned. Det är det svar, som jag vill gifva herr *Starbäck*.

För öfrigt vidhåller jag det yrkande, jag framställt.

Herr *Nylander*: Herr talman, mina herrar! Äfven jag ber att få yttra några ord särskildt med anledning af reservanternas och ett par föregående talares påstående, att ett bifall till motionen skulle förrycka hvad Riksdagen afsåg med den år 1904 beslutade organisationen af rikets allmänna läroverk. Det är så långt ifrån, att den ifrågasatta utvidgningen af Borås realskola skulle förrycka

eller stå i strid med läroverksreformen, att den fastmera synes mig stå i full öfverensstämmelse med densamma, och jag skall söka närmare ådagalägga detta.

I det kommittébetänkande, hvarpå läroverksreformen hvilat, uttalas den mening, att lärjungantalet bör utgöra grunden för läroverkens fördelning i fullständiga läroverk och realskolor samt att gränsen mellan dessa båda slag af skolor bör vara vid omkring 200 lärjungar. Vid tiden för kommittébetänkandets afgifvande hade Borås femklassiga läroverk icke mera än 154 elever. Men det oaktadt yttrade kommittén, att goda skäl redan då förefunnos för att Borås borde få äfven ett gymnasium, men att man för det dåvarande kunde åtnöja sig med, att skolan ombildades till realskola med sex klasser.

Vid läroverksreformens genomförande 1904 anförde dåvarande chefen för ekklesiastikdepartementet Carl von Friesen, att han, särskildt med anledning af den framställning som var gjord från Borås stadsfullmäktige, villigt medgaf, att inrättande af högre allmänt läroverk på en eller annan ort vore af omständigheterna påkalladt, men denna fråga vore icke af den natur, att den nödvändigt behöfde tagas upp i samband med den läroverksreform, som då var å bane; ty den väsentliga innebörden i denna reform vore att ombilda de lägre läroverken och utvidga dem till realskolor i och för bibringande af allmän medborgerlig bildning. Det särskilda läroverksutskottet år 1904, af hvilket jag hade äran vara medlem, uttalade sig likaledes välvilligt om den plan, hvarom nu är fråga, men ansåg, att det ej vore nödvändigt, att den då upptoges till afgörande, enär den ej vore i samma mån trängande som frågan om de lägre läroverken.

Häraf synes mig uppenbarligen framgå, att man vid genomförandet af 1904 års läroverksreform ingalunda var främmande för tanken på inrättandet af ett och annat nytt fullständigt allmänt läroverk, när och hvar hälst sådana visade sig vara af behovet påkallade. Såväl motionärerna som de talare, hvilka här uppträdt för motionen, synas mig tydligt och klart hafva ådagalagt behovet af att Borås läroverk utvidgas till ett högre allmänt läroverk och att tiden härför nu är inne. Dess elevantal är redan uppe i 223 och ökas för hvarje år. Skolan är för närvarande rikets största realskola med undantag för realskolorna i Stockholm och Göteborg, och utskottets majoritet har också för sin del funnit de skäl som blifvit anförda, fullt öfvertygande för ett bifall till motionen.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Nylander förenade sig herrar *Elowson, Ström, Johanson* i Valared och *Redelius*.

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Jag vill icke alls inlåta mig på de skäl, som af motionärerna och af de öfriga talare, hvilka biträdt motionen, blifvit anförda för realskolans i Borås utvidgning till högre allmänt läroverk. Jag vill blott konstatera,

Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.
Forts.

Angående
högre allmänna
läroverk
i Borås.
[Forts.

att ingen af dessa talare på något sätt förklarar, hvarför dessa skäl icke framburits till rätt ort, nämligen till Kungl. Maj:t. Det är detta, som för mig är hufvudsaken, nämligen att Riksdagen icke bör användas såsom forum för än det ena och än det andra särskilda ortsintresset. Dessa ortsintressen skola frambäras till Kungl. Maj:t, som, med hänsyn till hvad i de olika fallen kan finnas berättigadt, till Riksdagen gör de framställningar, som äro påkallade.

Jag finner mig därför föranlåten att vidhålla mitt yrkande.

Herr Vennersten: För tre år sedan hade Riksdagen att behandla denna fråga. Jag anser för min del, att Riksdagen äfven nu bör vara rätt forum för en sådan framställning som den, vi tillåtit oss göra. Att mina medmotionärer och jag icke hafva alldeles orätt i denna vår uppfattning, synes mig bestyrkas af det sätt, hvarpå utskottets majoritet upptagit och behandlat vår framställning. Jag är icke i tillfälle att inlåta mig på något närmare bemötande af den senaste ärade talarens anförande. Men jag anser det vara till fullo ådagalagdt, att vi icke gått tillväga på något sätt, som rimligen kan stöta Riksdagen eller Kungl. Maj:t.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag vill gentemot herr Larsson utöfver hvad den siste ärade talaren yttrade endast tillägga, att, om motionärerna icke vändt sig till rätt forum, herr Larsson väl dock får medgifva, att utskottet gjort det, då utskottet hemställt om aflåtande af en skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Det är därför jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! Om det skall vara någon mening med det ofta hörda talet om sparsamhet, så tror jag, att här är ett tillfälle, då man från denna kammars sida kan visa densamma, ty visserligen har af motionärerna framhållits, att det vore mycket önskvärdt, att ett fullständigt läroverk inrättades i Borås, men motionärerna och de efterföljande talarna hafva med synnerligen lätt hand rört vid den omständigheten, att detta samhälle har en teknisk läroanstalt som motsvarar ett fullständigt läroverk. Jag anser för min del, att det i ett samhälle af denna beskaffenhet är vida viktigare att uppamma tekniska ämnessvenner än att sätta ynglingarna i en vanlig lärdomsskola och skapa universitetsämnen. Jag ser en fördel i att vi få allt flera och flera, som vilja gå igenom skolorna för att sedermera ägna sig åt praktiska yrken. Därför kan jag icke finna den bevisning, som här förebragts, tillräckligt uttömmande. Ingen skulle hellre än jag vilja att detta anslag beviljades, men jag vill påpeka, att vi sedan hafva en annan stad, nämligen Eskilstuna, som numera har större folkmängd än Borås, men likväl saknar både en sådan teknisk skola, som sistnämnda stad äger och därjämte äfven fullständigt läroverk. Genom ett bifall till hvad nu föreslagits skulle naturligtvis Eskilstuna få prejudikat på att kunna fordra endera eller båda.

Af denna anledning tror jag, att kammaren handlade välbetänkt, om kammaren nu följde reservanternas, och jag tror, att detta just är ett af de tillfällen, där vi kunna visa en behöflig sparsamhet. Vid den utgång, den närmast föregående anslagsfrågan här fått, då kammaren på rak arm beviljade 75,000 kronor ytterligare till extra lärarekåren, tror jag, att vi nu kunna vara nöjda med att åtminstone i denna punkt stanna vid det antal läroverk vi hafva.

Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Ericsson* i Alberga, *Rydén* och *Christiernson*.

Herr Centerwall: Jag vill visst icke karakterisera den ärade södermanlandsrepresentanten så, att jag vill gifva honom samma benämning, som tillkommer den advokat, hvilken vid en tilltänkt kanonisering motsätter sig den ifrågasatta åtgärden. Men visserligen vill jag säga, att hans resonemang förefaller mig högst egendomligt. Han söker på det vanliga sättet slå ihjäl det goda med det bättre. Alltså, enligt hans resonemang bör aldrig, där ett tekniskt läroverk är inrättadt, kunna finnas ett fullständigt vare sig real- eller latinläroverk. Detta är dock två olika saker. I ett så stort centrum som Borås — ett samhälle, omgivet af en betydande landsbygd, en af Sveriges förnämsta industriplatser — skall där icke behövas någon annan bildningsanstalt än den tekniska? Jag är visst icke den, som föraktar den tekniska bildningen. Tvärtom tror jag, att det är vår tekniska bildning, som till stor del skapat det nya Sverige och som gjort, att vi nått en ekonomisk utveckling, hvilken icke kunde ens anas af den närmast föregående generationen. Men detta är icke allt! Vi behöfva icke blott tekniska kunskaper, utan vi behöfva äfven en mångfald andra saker, och jag undrar, huru långt den åsyftade talaren hade kommit utan att hafva andra än tekniska kunskaper, han, som är för öfrigt latinbildningens svurne försvarare i denna kammare.

Hvad lundarepresentanten beträffar, så förstår jag icke det af honom anförda skälet. Är det att anlita orätt forum att väcka en motion i Riksdagen? Är det meningen att upphäfva grundlagens tydliga och klara bud om enskilde riksdagsmäns rätt att här framställa förslag? Jag kan icke tro det. Detta resonemang kommer igen och igen och begagnas, när man vill slå ihjäl något, men det är lika triviale och oriktigt i alla fall.

På grund af hvad jag nu sagt och ännu mera på grund af allt det öfriga, som här förekommit, får jag på det allra lifligaste vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den af herr H. R. Törnebladhs med flere vid punkten afgifna reservationen. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, förklarade sig

Angående
högre allmänt
läroverk
i Borås.
(Forts.)

anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställa i åttonde punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställa bifallit den af herr H. R. Törneblad med flere vid punkten afgifna reservationen.

Omröstningen utvisade 108 ja mot 83 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställa.

Punkterna 9—20.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22—26.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning af *punkten 27*, begärdes ordet af

Herr Starbäck, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har visserligen icke något annat yrkande att göra än om bifall till den föredragna punkten, men jag kan dock icke underlåta att i fråga om ett utaf de inom densamma inneslutna ordinarie anslag göra en erinran. Det gäller ett anslag stort 380,000 kronor till högre skolor för kvinnlig ungdom — om jag icke bedrager mig, så lyder anslags-titeln på det sättet.

Det har nämligen vid dessa högre flickskolor, enligt hvad jag har mig bekant, inträffat, att lärarinnor uti naturvetenskap blifvit trakasserade, då de meddelat undervisning efter naturvetenskapens nuvarande ställning.

Det inträffade uti en stad att en lärarinna under den geologiska undervisningstimmen tillfrågades af sina lärjungar uti 7:de klassen angående människans härstamning, således rörande utvecklingsläran. Hon svarade på detta ungefär så, att, ehuru väl det ingalunda vore fastslaget af naturvetenskapen, att människorna härstammade ifrån aporna, och, ehuru säkerligen ingen naturvetenskapsman hade påstått något sådant, vore det dock naturvetenskapens bestämda mening, att människan, liksom andra djurarter, hade så småningom utvecklats sig från lägre former. Hon framdrog

åtskilliga exempel på allt detta fullt objektivt och i enlighet med de läroböcker, som användas vid våra universitet, och som för öfrigt i populär framställning kunna köpas i hvarje boklåda.

Jag vill nu icke indraga en lång redogörelse i kammarens protokoll öfver allt, som rör detta fall, men det sagda kan vara nog för att visa, hvad frågan egentligen gällde. Hvad blef följden af detta? Jo, efter en tid blef hon inkallad till föreståndarinnan vid läroverket och efter ett långt resonemang försökte man af tvinga henne löftet att hädanefter icke undervisa efter de grunder, hon förut använt vid de naturvetenskapliga lektionerna. Då hon icke afgaf ett sådant löfte, dröjde det icke länge, innan hon af föreståndarinnan fick klart reda på, att hon för nästa termin icke skulle komma att i skolan användas.

Ifrågavarande lärarinna ägde en god akademisk bildning, hon hade filosofie doktorsgrad, under det föreståndarinnan saknade akademisk bildning. Till historien hör, att föreståndarinnan, eller båda föreståndarinnorna, ty de voro två, äfven undervisade i naturvetenskapliga ämnen, och, på hvad sätt denna undervisning skett och sker, torde utaf det sagda vara ganska klart.

Måhända skulle jag icke, herr talman, ha dragit fram denna undervisningen i en del flickskolor belysande historia, om det icke hade blifvit mig bekant, att trakasserier af liknande art inträffat på andra ställen i vårt land.

Jag är fullkomligt öfvertygad om, att, då jag från denna plats inför höga vederbörande, högste styresmännen för vårt undervisningsväsende, påpekat dessa förhållanden, och då naturligtvis, som jag hoppas, mitt uttalande blir bekant landet rundt och således innebörden af detsamma kan öfvertänkas af vederbörande föreståndarinnor, en sådan missuppfattning angående vården om vårt undervisningsväsende, som detta exempel, jag här framdragit, visar, icke skall komma att upprepas. Men jag har just därför också ansett det vara min absoluta skyldighet att framdraga frågan ifrån denna plats.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 28.

Utskottets hemställan bifölls.

Härefter föredrogs *punkten 29*, angående anslaget till biträde vid utförande af de statistiska arbetena inom departementet; och yttrade därvid

*Angående
de statistiska
arbetena inom
ecklesiastik-
departementet.*

Herr Bergström: Herr talman! På grundvalen af 1902 års riksdagsskrivelse, åsyftande begränsning af studietiden inom universitetens olika fakulteter, ha vi erhållit en stadga, 1904 års stadga, i afseende på de juridiska examina och, om jag rätt kan tyda förbuden, torde vi under detta år ha att vänta liknande nya stadgar för de medicinska och filosofiska examina vid universiteten. Då så är, har jag funnit anledning att här erinra om en framställning,

Angående
de statistiska
arbetena inom
ecklesiastik-
departementet.
(Forts.)

som universitetsexamenskommittén gjort i samband med utarbetande af förslag till dessa stadgar, en framställning, att Kungl. Maj:t måtte föreskrifva, att vederbörande fakulteter skulle hvar femte år till Kungl. Maj:t afgifva statistiska redogörelser, enligt fastställt formulär, angående tiden för de inom fakulteterna aflagda examina. Universitetsexamenskommittén åsyftade naturligtvis med denna hemställan, att man genom en sådan fortlöpande statistik skulle kunna bedöma verkningarne utaf de nya stadgarne och se till, att deras bestämmelser, särskildt med afseende på studietiden, icke komme att stanna på papperet. För oss här i Riksdagen, som, särdeles då riksdagsskrifvelsen kom till stånd, hade ganska öppen syn för nödvändigheten af att äfven på detta område taga till vara våra nationella tillgångar, måste det naturligtvis vara af en viss vikt att detta kontrollmedel också kommer att användas, och jag har därför velat begagna detta tillfälle för att utaf herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet möjligtvis erhålla någon upplysning om, huru det nu kan vara meningen med afseende å denna sak.

Det är så mycket viktigare att en sådan statistik åvägbringas i händelse, såsom det för närvarande ser ut, det med afseende å medicinska examina skulle gå därhän, att — såsom åtskilliga af de medicinska myndigheterna och de senast tillkallade medicinska sakkunniga synas hafva önskat — man i den medicinska stadgan icke skulle få någon motsvarighet till den bestämmelse, som finnes uti den af Kungl. Maj:t utfärdade juridiska examensstadgan beträffande en viss normaltid för hvarje examen. Med denna normaltid menas naturligtvis icke att man skulle med eftersättande af de vetenskapliga studierna vilja pressa fram alla och en hvar att inom viss tid hafva aflagt examen. Man vill naturligtvis bereda tillfälle för dem, som det vilja och böra, att fördjupa sina studier, men å andra sidan har man funnit det nödvändigt att lägga en dylik bestämmelse om en normaltid till grund för de nödiga ansträngningarna vid universiteten att vid upprättande af studie- och undervisningsplaner och vid bestämmande af studiekurser hålla sig inom en viss gräns. Att detta särskildt med afseende på de medicinska studierna är nödvändigt, det har en på detta område mera sakkunnig än jag yttrat sig om redan vid remissen af den kungl. proposition, som rör dessa studier, nämligen en utaf kammarens ledamöter som tillika är läkare. Jag tror sålunda, i hvarje fall, att det är utaf allra största vikt, att de framställningar, som universitetsexamenskommittén har gjort i afseende på denna fortlöpande statistik, också komma att realiseras.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 30—33.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Angående
landsarkiv
i Östersund.

Punkten 34, angående anslag till uppförande af ett landsarkiv i Östersund.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att, för uppförande å af stadsfullmäktige i Östersund erbjuden tomt och i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar af byggnader för ett landsarkiv äfvensom för byggnadernas inredning m. m., bevilja ett anslag af 210,000 kronor och däraf på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 125,000 kronor.

Angående
landsarkiv
i Östersund.
(Forts.)

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehafvt två särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner, den ena, n:o 112, af herr *A. J. Hagström*, som hemställt, att Riksdagen till uppförande af ett landsarkiv i Härnösand ville bevilja ett belopp af 210,000 kronor, med villkor, att staden förbunde sig dels att lämna fri tomt af tillräcklig storlek och fritt belägen, dels att till tomtgränsen framdraga nödig vatten- och afoppsledning;

samt den andra, n:o 121, af herr *G. A. Ahlstrand*, som föreslagit, att Riksdagen, i händelse Kungl. Maj:ts förslag om beviljande af medel till byggnader för ett norrländskt landsarkiv kunne dess bifall, måtte besluta landsarkivets förläggande till Umeå, under förutsättning att Umeå stad kostnadsfritt därtill uppläte tomt, jämnod med af Östersunds stadsfullmäktige erbjuden sådan.

Utskottet hemställde

a) att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall;

b) att herr Hagströms ofvanberörda motion ej heller måtte af Riksdagen bifallas; och

c) att herr Ahlstrands ofvannämnda motion likaledes icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Hammarskjöld: Då statsutskottet enhälligt har afstyrkt den kungl. propositionen angående anslag till ett nytt landsarkiv i Östersund, kan det ju icke falla mig in att försöka förmå kammaren att tillägna sig någon annan uppfattning. Jag skall därför endast yttra ett par ord om denna sak.

Utskottet stöder sitt afstyrkande på det förhållande, att den nuvarande indelningen af landsarkivdistrikten icke synes tillfredsställande och att man därför vill se en fullständigt ny plan här för, innan man beviljar anslag till upprättande af ett nytt landsarkiv.

Ja, det är alldeles riktigt, att den nuvarande distriktsindelningen icke är fullt tillfredsställande, men huru än distriktsindelningen kommer att blifva, är det dock en sak, som är fullkomligt klar, och det är, att det behöfves ett särskildt landsarkiv för Norrland.

Det andra skälet för afstyrkande är, att frågan om platsen synes vara tvifvelaktig, eftersom två motionärer påyrkat annan plats än Kungl. Maj:t, den ene att det skulle förläggas till Umeå

Angående
landsarkiv
i Östersund.
(Forts.)

och den andre, att det skulle förläggas till Härnösand. Ja, detta är en fråga, som ånyo får upptagas af Kungl. Maj:t; för min del står jag kvar på den uppfattningen, att Östersund vore den lämpligaste platsen. Emellertid är det icke någon egentlig större skada skedd därmed att frågan får hvila, och därför vill jag icke göra någon vädjan till kammaren, utan har endast velat uttala min åsikt i denna fråga.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Det skall icke heller falla mig in att göra något som helst yrkande beträffande den nu föredragna punkten; jag har begärt ordet allenast för att understryka — hvad för öfrigt utskottet äfven erkänt — att ett behof verkligen förefinnes att inrätta ett särskildt landsarkiv för nordligaste Sverige. Utskottet säger ju här, att det »icke vill bestrida, att ett landsarkiv särskildt för Norrland kan vara af behofvet påkalladt». Jag vill för att ytterligare framhålla detta behof, erinra om, huru det förhåller sig med denna fråga.

Till en början var det ju meningen, att alla arkivalier från Norrland skulle öfverlämnas till landsarkivet i Uppsala för att där förvaras. Sedermera kom man emellertid under fund med, att det vore ganska olämpligt att förvara arkivalierna från denna vidsträckta och aflägsset belägna landsdel i Uppsala. Härtill kom därefter följande. Man hade först tänkt sig, att arkivalierna i Södermanlands, Värmlands och Örebro län — samtliga hörande till Svea land — skulle uppsamlas i Vadstena. Detta fann man emellertid vara olämpligt, och den ursprungliga planen ändrades därför så, att dessa sistberörda arkivalier skulle gå till landsarkivet i Uppsala. Men därigenom blef det än olämpligare, att ej säga omöjligt, att där kunna förvara arkivalierna från Norrland. På grund häraf är det uppenbart, att ett särskildt landsarkiv för Norrland bör komma till stånd.

Vid bedömandet af frågan, hvarest ett landsarkiv lämpligast bör förläggas, har man gifvetvis att taga i betraktande två omständigheter. Den ena af dessa är, att arkivet skall vara tämligen lätt tillgängligt för dem, som i vetenskapligt eller annat syfte vilja begagna sig af arkivhandlingarna, och den andra, att arkivet icke ligger alltför långt aflägsset ifrån de orter, som skola leverera handlingar till detsamma, då det alltid är att antaga, att i dessa orter förefinnes ett visst intresse för dessa handlingar. Nu är det gifvet att i förstnämnda hänseende kan Uppsala vara lämpligt såsom förvaringsort för arkivalier, då ju dessa där blefve lätt tillgängliga för personer, som i vetenskapligt syfte ville studera dem. Men å andra sidan skulle Uppsala vara ganska olämpligt såsom förvaringsort för arkivalier från Norrland, därför att det ligger så afsides från de provinser, som skulle dit lämna sina arkivhandlingar.

Vi finna också, att de myndigheter, som hörts i frågan och som ha att tillse, att nyssnämnda synpunkter vederbörligen beaktas, genast från början tämligen bestämdt förklarar, att Uppsala icke är den lämpliga platsen för ett landsarkiv för Norrland. Sålunda framhöll riksarkivarien redan år 1896, att det var i högsta

grad olämpligt, att arkivhandlingarna i Norrland uppsamlades i Uppsala. Dels låge nämligen Uppsala helt och hållet utanför de norrländska provinserna, dels måste man äfven taga hänsyn till den tillväxt af arkivalier, som vore att förvänta inom Norrland; man borde nämligen något tänka äfven på framtiden. Redan sex år därefter, år 1902, var riksarkivarien så öfvertygad om riktigheten af den uppfattning, hvaråt han lutat år 1896, att han förklarade det vara en »orimlighet» att någonsin tänka på att sammanföra de norrländska arkivalierna i Uppsala, och i sin berättelse för år 1903 framhåller han återigen samma sak. Han säger där, »att det syntes vara naturligt, att då Norrland utgjorde till arealen mera än hälften af Sveriges rike, den centraldepå, till hvilken de norrländska lokalarkivens äldre delar så småningom skulle insamlas, förlades något så när i midten af detta ofantliga område, icke utanför detsamma». Sedan har han gått från ord till handling och verkställt en ordentlig undersökning, hvar ett sådant landsarkiv borde ligga, och resultatet däraf har blifvit det, att han ansett sig böra därvid förorda Östersund.

Häraf torde vara alldeles uppenbart, att behovet af ett landsarkiv i Norrland är stort och att man icke bör dröja alltför länge med att tillgodose detta behof. En viss tid kommer nämligen alltid att förflyta, innan ett dylikt landsarkiv kan blifva färdigt, men under denna tid kunna icke arkivhandlingarna i dessa landsänder förvaras på sätt, man anser önskligt.

Då är frågan: hvar skall detta landsarkiv ligga? Jag får för min del säga, att den frågan för mig spelar en mindre roll. Riksarkivarien och öfriga i frågan hörda *sakkunniga* ha för sin del ansett, att detta landsarkiv lämpligen borde förläggas till Östersund såsom varande en centralt belägen plats, och icke till någon stad vid kusten. Motionärerna däremot ha önskat det senare; den ene vill ha arkivet förlagdt i Härnösand och den andre i Umeå. Jag kan dock icke finna, att motionärerna ha rätt i hvad de uttalat. En af motionärerna anför t. ex. såsom stöd för sin mening bl. a., att Jämtland är en sent tillkommen provins, och han vill antyda, att där icke kunna förefinnas så stora kulturella intressen som t. ex. i Ångermanland. Däri har han dock enligt min mening alldeles orätt. Jag håller före, att, hvad kulturen beträffar, står Jämtland till tiden före både Ångermanland och Västerbotten, fastän han kan ha rätt däri, att *Östersund* är en sent tillkommen stad. Jag tror också, att Jämtland ej mindre än dessa båda andra provinser framträdt såsom en ort med lifiga intressen.

Det må emellertid vara hur som helst med den frågan, hvilken stad som här är att anse såsom den bästa förläggningsorten för ett landsarkiv för Norrland. Jag har ingenting emot, att Kungl. Maj:t ytterligare får undersöka den saken; jag är, med den känedom, som jag har om förhållandena, alldeles öfvertygad därom, att denna undersökning kommer att resultera i, att det befinnas lämpligast och billigast att förlägga detta landsarkiv i Östersund. Till det resultatet har man kommit i andra frågor, där under-

*Angående
landsarkiv
i Östersund.
(Forts.)*

Angående
landsarkiv
i Östersund.
(Forts.)

sökning skett, hvarest där uppe i Norrland institutioner af det ena eller andra slaget lämpligen bort förläggas.

Med det sagda har jag förnämligast velat understryka, att utredningen af denna fråga måtte så mycket som möjligt påskyndas, så att redan vid nästa riksdag proposition i frågan ånyo kan ligga på Riksdagens bord och vi då vara redo att fatta ett afgörande beslut i densamma.

Häruti instämde herr *Warburg* och *Karlsson* i Mo.

Herr Hagström: Jag skall icke så lång stund upptaga kammarens tid, och jag skall icke heller tillåta mig att göra något yrkande i den föreliggande frågan.

Det förefaller mig, som om den utredning, som här förebragts och hvilken går ut på, att landsarkivet för Norrland bör förläggas till Östersund, varit ytterst knapphändig och otillfredsställande. Det säges där, att Östersund har ett jämförelsevis centralt läge vid en under en del af året mycket trafikerad stråkväg. Ja, det behöfs ju icke många ord för att visa, att det skälet näppeligen håller streck.

Det är att hoppas, att saken skall komma åter vid en kommande riksdag och att då en bättre och allsidigare utredning må kunna framläggas. Jag ber att i och för denna utredning få understryka särskildt några af de synpunkter, som riksarkivariern gjort gällande i sin underdåniga skrivelse af den 25 augusti 1902 beträffande nu förevarande fråga. Han vände sig där särskildt mot den bestämmelsen att å ena sidan Södermanlands, Värmlands och Örebro läns arkivalier skulle uppsamlas i Vadstena och å den andra Jönköpings, Kronobergs och Kalmar läns i Lund. Det strede enligt riksarkivariern förmenande mot en verkligt rationell organisation, att Småland, en så viktig del af det gamla Sverige, skulle sända sina arkivalier till en hufvudort i en sent förvärfvad landsända, så väsentligen olika till natur, utveckling och folkliif, och på samma sätt att hela södra Svealand skulle sända sina arkivalier till Vadstena, då Uppsala i hvarje fall vore en mycket naturligare uppsamlingsort för dem, åtminstone tills vidare. Samma synpunkt kan man anlägga här i fråga om ett landsarkiv för Norrland. Det skulle, synes det mig, strida mot en verkligt rationell organisation, att Västernorrlands och Västerbottens län, hvilka ju också äro af äldre kultiverade landsändar i det gamla Sverige, skulle sända sina arkivalier till Östersund, hufvudorten i en sent förvärfvad landsända, väsentligen olika de förra till natur, utveckling och folkkaraktär.

Det är endast detta som jag velat nämna. För öfrigt skall jag, som sagdt, icke göra något yrkande.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Jag har naturligtvis icke något yrkande att framställa beträffande den nu föredragna punkten. Här har kommit på tal frågan om förändrade landsarkivdistrikt, och det har därvid från flere håll uttalats

önskvärldheten af att få arkiven förlagda i den ena eller andra provinsen. Under sådana förhållanden kan jag icke underlåta att begagna tillfället här att i egenskap af östgöte gifva uttryck åt den sorg, som väckts hos oss däröfver, att det arkiv, som vi redan fått i den gamla vasaborgen uti Vadstena, skall förflyttas därifrån. Jag vill endast däremot inlägga min bestämda protest.

Angående
landsarkiv
i Östersund.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Vahlquist*, *Beckman* i Linköping, *Johansson* i Berga, *Andersson* i Bråborg och *Henricson*.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Endast ett par ord. Som herrarna torde bemärkt i mitt första anförande sökte jag där, så vidt möjligt, aflägsna lokalsynpunkten i denna fråga. Jag anser nämligen, och detta är för mig hufvudsaken, att vi böra få ett landsarkiv i Norrland och få det snart.

För min del tror jag, att ur lokalekonomiskt intresse är det af ganska ringa betydelse, om man får arkivet förlagdt hit eller dit. Om man nämligen tar hänsyn till de stora oppoffringar, som exempelvis Östersund förklarar sig villigt att göra, såsom att först och främst afstå mark och därtill förbinda sig att ej bebygga en del annan därintill belägen mark, så att landsarkivet icke skulle få ett eldfarligt läge, och än vidare att draga fram vattenledning till området; om man så tillika tänker på att med arkivet icke följer någon större personal, så är det uppenbart, att ur ekonomisk synpunkt spelar den frågan, hvart landsarkivet förlägges, ingen synnerlig roll. Utan intresset är nog företrädesvis af mera ideell art: Man vill få lätt tillgång till de handlingar, som skola i arkivet förvaras; man älskar dem i viss mån och vill ha dem så nära som möjligt. Men det är gifvet, att, när det gäller en så stor landsdel som Norrland, icke alla kunna få det lika bra i den delen, ty någonstädes måste ju arkivet ligga.

Anledningen till, att jag nu åter begärt ordet, är den, att jag velat opponera mig emot, att denna fråga göres till en så liflig lokalfråga, som skett i de väckta motionerna och som nu äfven här gjorts gällande. Hvad Östersund beträffar har det aldrig *erbjudit* sig, utan vederbörande ha, med hänsyn till denna stads belägenhet, kommit dit och frågat, om staden vore villig att upplåta mark för ändamålet i fråga; och då har staden gått till mötes.

Såsom jag sade i mitt första anförande, en utredning i denna fråga har jag ej det allra ringaste emot, utan anser en sådan på sin plats, och det är heller icke min afsigt att nu göra något särskildt yrkande i frågan.

Herr *Bromée* i I tillsta instämde häruti.

Efter härmed skedd öfverläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 35—66.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67.

Lades till handlingarna.

Punkterna 68—82.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
det medicinska
undervisningsväsen-
det.*

Punkten 83, angående förändrad anordning af det medicinska undervisnings- och studieväsendet, föredrogs häruppå, och anförde därvid

Herr Bergström: Herr talman! Med den utveckling, real-linien numera vunnit i vårt land vid de allmänna läroverken, visar det sig nödvändigt att öppna vägen för realstudenterna i lika grad som för latinstudenterna, när det gäller studiet vid våra universitet, och det är därför med tillfredsställelse, som man förmärker af herr statsrådets yttrande till statsrådsprotokollet i den här föreliggande propositionen n:o 116, att herr departementschefen icke längre vill upprätthålla fordran på studentbetyg i latin för vinande af tillträde till den medicinska studiebanan.

Men det ges också ett annat studieområde, där samma nödvändighet utan tvifvel framträder och där vi, enligt mitt förmenande, skulle stå oss illa, om härtill icke toges hänsyn. Det är nämligen det juridiska studieområdet. För närvarande, enligt den nu gällande stadgan, äger icke en realstudent tillträde till afläggande af juridisk kandidatexamen, därest han icke har kompletterat i latin — ett arbete, som kanske kan ta ett à ett och ett halft års tid för honom — eller också har aflagt annan akademisk examen.

På grund af sistnämnda bestämmelse inträffar det i en hel mängd fall, att realstudenten går den långa omväg till de juridiska studierna, som består i att taga matematisknaturvetenskaplig kandidatexamen. Han skaffar sig visserligen härigenom en liten hjälp för de juridiska studierna, då han, såsom herr statsrådet väl vet, i regeln genom dispens erhåller rätt att ta med nationalekonomi i denna matematisknaturvetenskapliga examen, och då har han sitt betyg i detta ämne, när han sedan skall aflägga juridisk kandidatexamen. Men i våra dagar, då det gäller att ta vara på tiden, är det utan tvifvel oklokt, att de unga studenterna skola behöfva gå sådana omvägar till en viktig studiebana.

Vi veta alla, att nu för tiden det enskilda affärslivet i ganska hög grad tar hand om de skickliga juristerna. Det visar sig därför också ganska tydliga tecken till att vi, såväl inom statsförvaltningen som äfven inom domarebanan, stå inför en kanske rent af betänklig brist, både med afseende på kvantiteten och kvaliteten. Under sådana förhållanden vågar jag här göra en vördsam appell till herr ecklesiastikministern, att han måtte vidtaga åtgärder för att denna mur, denna så att säga »kinesiska mur», som faktiskt här återstår, måtte snarast möjligt nedrifvas, så att äfven realstudenterna utan vidare kunna gå in på den juridiska studiebanan,

äfven när det gäller afläggande af juridisk kandidatexamen, och att de i hvarje fall måtte få göra det, därest de, i valet mellan att studera romersk rätt eller nationalekonomi, välja det senare. I öfrigt har jag intet annat yrkande att göra än om bifall till den nu föredragna punkten.

*Angående
det medicinska
undervisningsväsen-
det.*

(Forts.)

Med herr Bergström instämde herrar *Zetterstrand, Warburg, Widén, Kjellberg, af Callerholm, Kronlund och Lindhagen.*

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan blef af kammaren bifallen.

Punkterna 84 och 85.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af förevarande utlåtande till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 5.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 149, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillämpning af vissa bestämmelser i den vid internationella konferensen i Algeciras år 1906 antagna generalakt;

n:o 150, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af 23 § i kungl. stadgan den 31 maj 1878 angående skjutsväsendet;

n:o 151, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

n:o 152, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med dels förslag till lag angående ändrad lydelse af § 57 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 dels ock förslag till förordning angående särskild grund för beräkning af rösträtt och utgörande af utskuld eller annan afgift i förhållande till inkomstbevällning på grund af taxering år 1908;

n:o 153, i anledning af väckta motioner angående ryttare, soldat- och båtsmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamhemmanet m. m.;

n:o 154, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 3 i förordningen den 24 juli 1903 angående skogsvårdsafgifter;

n:o 155, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående dels ändrad lydelse af § 45 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, dels ock upphävande af § 47 i samma förordning; och

n:o 156, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af § 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skoloråd i Stockholm den 20 november 1863.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 125, angående ordinarie postbetjäntes aflöningsförhållanden, pensionsrätt åt kvinnliga posttjänstemän samt fastställande af utgiftsstat för postverket m. m.; och

n:o 128, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 2 af femte hufvudtiteln gjorda framställning om förhöjning af de å marinintendenturkårens stat uppförda vaktmästarernas löneförmåner samt om tilldelande af personligt lönetillägg åt tre å flottans civilstat kvarstående vaktmästare;

sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtanden:

n:o 11, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ersättning till gästgivare, som afstå från dem jämlikt 10 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 tillkommande rätt till utskänkning af brännvin; och

n:o 12, i anledning af motion rörande skatt å jordvärdestegring, uppkommen genom anläggning af statsjärnvägar;

bevillningsutskottets betänkande n:o 37, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande stämpelförordning;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande och memorial:

n:o 2, i anledning af väckta motioner rörande beskattning af jordvärde eller jordvärdestegring; och

n:o 3, med hemställan om anvisande af ersättning åt sammansatta bevillnings- och lagutskottets sekreterare m. m.;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 66, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rikets vapen, dels ock tre med föranledande af propositionen väckta motioner;

n:o 67, i anledning af väckta motioner om lagstiftning, som bättre än den gällande tillförsäkrar staten afkomsten af dess jordägareandelar i inmutade malmfyndigheter samt förebygger, att utläningar komma i besittning af grufvor och grufaffärer;

n:o 68, i anledning af väckt motion om tillägg till 2 § förordningen angående försäljning af vin och öl; och

n:o 69, i anledning af väckt motion om valbarhet för kvinna till samtliga kommunala representationer och nämnder; samt

första särskilda utskottets memorial, n:o 7, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>E. F. W. Blomberg</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 18 maj,
» <i>J. Ekman</i> i Göteborg	» 2 » » » 21 »
» <i>J. P. Jesperson</i>	» den 18 maj,
» <i>C. F. Petersson</i> i Dänningelanda	» 2 dagar fr. o. m. den 21 maj,

herr <i>M. E. Svallingson</i>	under den 21 maj,
» <i>O. A. Ericsson</i> i Ofvanmyra	» 5 dagar fr. o. m. den 21 maj,
» <i>S. Söderberg</i> i Hobborn	» 2 » » » 20 »
» <i>K. F. G. Almqvist</i>	» den 18 maj och
» <i>C. Olsson</i> i Viken	» 5 dagar fr. o. m. den 18 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,8 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.